

Latvijas Kultūras akadēmija
Starpkultūru katedra

DĀŅU RAKSTNIECES HELLES HELLES GRĀMATAS "EKSEMPEL PÅ LIV"
TULKOJUMS UN AR TO SAISTĪTIE JAUTĀJUMI.

Bakalaura darbs

Autors:

Akadēmiskās bakalaura augstākās izglītības programmas "Mākslas"
Starptautisko kultūras sakaru Latvija-Dānija apakšprogrammas
4. kursa students Jurgis Kūliņš
(ID Nr. 20092616)

Darba vadītāja:
Mag.philol. Vieslektore Daiga Brasliņa

/paraksts/

Rīga
2014

SATURS

IEVADS	2
1. HELLES HELLES UN VIŅAS DAIĻRADES RAKSTUROJUMS	5
1.1. Helles daiļrade pēc " <i>Eksempel på liv</i> "	6
1.2. Debijas grāmata " <i>Eksempel på liv</i> "	7
2. MINIMĀLISMA RAKSTUROJUMS	9
3. TULKOŠANAS PROBLĒMAS DARBĀ " <i>EKSEMPEL PÅ LIV</i> "	11
3.1. Leksika	12
3.1.1. Īpašvārdi	14
3.1.2. Akulturācija	16
3.1.3. Frazeoloģismi	18
3.2. Sintakse.....	19
4. HELLES HELLES GRĀMATAS " <i>EKSEMPEL PÅ LIV</i> " TULKOJUMS.....	21
NOBEIGUMS	82
KOPSAVILKUMS.....	84
ANNOTATION.....	85
SUMMARY	86
IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS.....	87
1. PIELIKUMS. Helle Helle " <i>Eksempel på liv</i> "	89
2. PIELIKUMS. Vāku noformējumi	150
3. PIELIKUMS. Teikumu attiecību infografika.....	151

IEVADS

Jaunrades darbs *Dāņu rakstnieces Helles Helles grāmatas "Eksempel på liv" tulkojums un ar to saistītie jautājumi* ietver sevī šī daiļdarba tulkojumu, aprakstu par autori un viņas daiļradi, kā arī tulkojuma teorētisko pamatojumu.

20. gadsimta otrajā pusē Dānijā literatūras procesā parādās minimālisma virziena vēsmas un iezīmes no tādām valstīm kā, piemēram, Amerika un Francija. Amerikā šajā laikā notiek īso stāstu atdzimšana Reimonda Kārvera (*Carver*) daiļradē.¹ Helles gadījumā īsproza nozīmē ikdienas raksturotas ainiņas, kas ir pietiekami absurdas un avangardiskas, lai tās nodēvētu par eksperimentiem – vēl jo vairāk tāpēc, ka tādu teksta formu, kāda ir *"Eksempel på liv"*, viņa savos turpmākajos darbos nomaina uz strukturētāku formu (nodaļām jeb ainiņām parādās virsraksti un aktoru tiešā runa nepāriet autora balsī). Spilgta iezīme *"Eksempel på liv"* ir tas, ka autore izmanto valodas spēli, piemēram, materializēti frazeoloģismi un lingvistiskas sakritības. Savdabīgs dīvainums daiļrades gaitā gan saglabājas, bet, te svarīgi, paliek minimālismam raksturīgā distancēšanās un atsvešinātība, kas tajā laikā vērojama arī latviešu prozā. Šādas iezīmes saskatāmas Rudītes Kalpiņas romānā *"Vīrietis meliem, glaimiem, izpriecām"* (1993), Evas Rubenes stāstu krājumā *"Pilsētas bērni"* (1986) un Jāņa Vēvera stāstu krājumā *"Kaugems un citi"* (1993). Par Vēvera īsprozu literatūrkritiķis Guntis Berelis izsakās, ka „tie ir mazi teksti, kuros sižets ir tikko nojaušams un kurus veido ikdienas fragmenti.”² Pēc Ingolfa Kaspara (*Ingolf Kaspar*) domām minimālismā teksts tiek būvēts fragmentāri, un tajā kopumu nevar izšķirt; fokuss ir uz detaļām, ikdienas un trivialitātes attēlošanu.³

Pievēršanās latviešu literatūrai, kas satur minimālismam raksturīgas iezīmes, var sniegt ieskatu, kā tulkot (gramatiskais aspekts) minimālisma darbus atbilstoši iedibinātām tradīcijām, ja tādas ir. Kā jau iepriekš minēts, tad redzams, ka 80. gadu beigās un 90. gadu sākumā atsevišķi latviešu literatūras darbi manāmi ar minimālisma iezīmēm. Tāds pats ir pamatojums, pievēršoties franču rakstnieces Emanuelas Bernemas (*Emmanuèle Bernheim*) minimālisma virzienā populāram romānam *"Viņa sieva"* (*Sa Femme*, 1993), kas tulkots uz latviešu valodu izdošanas gadā. Arī no šī minimālisma parauga jaunrades darba autors ņēma piemēru, kā tulkot darbus šajā tradīcijā.

¹ Vizuālās mākslas žurnāla *Studija* pielikums „Minimālisms”, 2009. 8. lpp.

² Berelis, Guntis. *Latviešu literatūras vēsture*. Zvaigzne ABC, 1999. 312. lpp.

³ Blum, Kristian. *Tendenser i 1990'ernes danske kortprosa*. Kolding: Syddansk Uni. 5.lpp. Pieejams: <http://ej.uz/w242>

Jaunrades darba aktualitāte ir saistīta ar to, ka latviešu valodā šīs autore darbi nav tulkoti, lai arī Helle Helle (1965) tiek atzīta par vienu no spēcīgākajām dāņu prozas rakstniecēm līdzās tādiem vārdiem kā Kristīne Haselholte (*Hasselholdt*), Solveja Balle (*Balle*), Merete Pryds Helle (*Helle*) un Kristena Hammana (*Hammann*), kuras visas vieno 90. gados publicētie darbi ar leksiskām un gramatiskām teksta iezīmes formām uz minimālismu un eksperimentiem.⁴ Helles rakstniecība sākās eksperimentējot avangardisma literatūras lauciņā, un viņa pakāpeniski attīstījusi savu stilu. Salīdzinot ar pārējo daiļradi, minimālismā visspilgtāk redzamās iezīmes ir tieši debijas darbā "*Eksempel på liv*".

Bakalaura darba *Dāņu rakstnieces Helles Helles grāmatas "Eksempel på liv" tulkojums un ar to saistītie jautājumi* mērķis ir konstatēt un aprakstīt tulkošanas procesā radušos sarežģījumus, un, galvenais, piedāvāt tiem risinājumu tulkojumā. Balstoties uz norādīto mērķi, darba autors izvirza šādus uzdevumus:

1. Izpētīt oriģinālā teksta laikmeta kontekstu (pievērsties saistībai ar latviešu literatūras procesu tajā laikā), tā vēsturiskos un politiskos apstākļus, kā arī autores biogrāfiju.
2. Izprast darba tekstu, tā specifiku un izmantotos mākslinieciskos paņēmienus.
3. Iztulkot tekstu.
4. Veikt secinājumus.

Jaunrades darbs sastāv no 2 nodaļām – teorētiskais pamatojums, kas strukturēts apakšnodaļās, un tulkojums. Pielikumā ietverts darba oriģinālais teksts dāņu vāku noformējumu piemēri un teikumu attiecības infografika. Pirmajā nodaļā ietverta Helles Helles biogrāfija un daiļrades raksturojums. Otrajā nodaļā ir minimālisma raksturojums. Tālāk seko jaunrades darba gaitā radušos sarežģījumu raksturojumi un analīze un autora piedāvātie risinājumu varianti.

Ir vairāki svarīgi jautājumi, kas darba autoram bija jārisina tulkošanas procesā. Tie saistīti ar tulkojuma tehnisko pusi, piemēram, divi no jautājumiem: vārdu krājuma izvēle (leksika), tostarp jaunvārdu darināšana, un gramatisko konstrukciju izvēle (sintakses pielāgošana par labu kādai no tradīcijām), ko nosaka latviešu valodas gramatiskie principi.

Džons Sturoks (*John Sturrock*) uzskata, ka tulkojums ir surogāts jeb aizstāts teksts. Līdzko tulkojums tiek iespiests, tam ar oriģinālu ir maz sakara.⁵ Citiem vārdiem sakot, tulkot nozīmē radīt kaut ko pilnīgi jaunu. Šo uzskatu bakalaura darba autors izvēlējās

⁴ *Dāņu internetvārdnīca „forfatterweb”*. DBC, 2014. Pieejams: <http://ej.uz/8ptc>

⁵ Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009. 51.lpp.

atbalstīt ar brīvās tulkošanas metodi (*free translation*), kas tiek nostādīta pretī adekvātajai tulkošanas metodei.⁶ Adekvāta tulkošanas metode saistāma ar objektīvu risinājumu meklēšanu. Tātad brīvā tulkošanas metode vērsta uz subjektīvu oriģināldarba noskaņas radīšanu un tā pieļauj novirzes no oriģinālteksta.⁷

Jau 19. gs. sākumā teologs un filozofs Frīdrihs Šeiermahers (*Friedrich Scheiermacher*) norāda uz 2 tulkošanas pieejām: pirmā ir orientēta uz autora pozīciju (dominē oriģinālteksta kultūras vērtības) un otrā – uz lasītāja pozīciju (dominē mērķvalodas kultūras vērtības).⁸ "Eksempel på liv" tulkojumā fokuss ir uz mērķvalodas kultūras vērtībām. Izvēlētais tulkošanas virziens saistīts ar ideju par to, ka teksts jārada no jauna, nepazaudējot tajā izmantotos mākslinieciskos līdzekļus un paņēmienus. Otrs aspekts ir galaprodukta patērētājs, un tas ir latviešu lasītājs, kam dāņu kultūrreālijas ir svešas.

Teorētiskās daļas veidošanā tiek izmantoti materiāli dāņu valodā, svarīgākais no tiem ir Kristiana Blūma (*Kristian Blum*) pētījums par minimālismu *Tendenser i 1990'ernes danske kortprosa*, kā arī literatūra latviešu valodā (piemēram, Andreja Veisberga 2013. gada raksts „*Tulkojumvaloda*”) un angļu valodā (piemēram, Monas Beikeres (*Mona Baker*) monogrāfija „*In other words*”). Tiek izmantotas valodniecības pamatterminu un skaidrojošās vārdnīcas (piemēram, dāņu frazeoloģismu vārdnīca *ordbogen.com* un interneta vārdnīca *ordnet.dk*).

⁶ Baker, Mona. *Encyclopedia of translation studies*. London, New York: Routledge, 1998. 88.lpp.

⁷ Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 143.lpp.

⁸ Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009. 69.lpp.

1. HELLES HELLES UN VIŅAS DAIĻRADES RAKSTUROJUMS

Helle Helle ir dzimusi 14. decembrī 1965. gadā Nakskovā, Dānijā. Izglītību ieguva ģimnāzijā ar matemātikas novirzienu (absolvē 1984. gadā), tālāk studēja literatūrzinātni Kopenhāgenas universitātē (1985-1987), Rakstniecības skola (1989-1991), debitēja ar īsprozas romānu 1993. gadā, no 1990. līdz 1995. gadam strādā par radio programmas vadītāju. Kopš 1995. gada rakstniecība Hellei kļūst par galveno naudas pelnīšanas darbu. Tas tā notiek, pateicoties prēmijām no valsts Mākslas fonda un pieaugošajiem grāmatu panākumiem.

Kad Helle piedzima Nakskovā, Lolandas salā, viņas vārds bija Helle Olsena (*Olsen*). Šajā vietā Helle nodzīvoja pirmos 3 gadus līdz brīdim, kad viņas vecāki izšķīrās. Tad kopā ar mammu viņa pārvācās uz ostas pilsētu Redbiju, un vārds tika mainīts uz Helle Hansena (*Hansen*) līdz brīdim, kad māte otrreiz apprecas un pievieno vidus vārdu Kroga (*Krogh*). Piedzima viņas māsa, taču arī šīs attiecības neilga ilgi – māte izšķīrās, kad Hellei bija 10 gadi. Kopš tā brīža viņa, māsa un māte dzīvoja vienas, nedēļas nogalēs apciemojot tēvu. Hellei ātri kļuva skaidrs, ka kļūs rakstniece. Viņa bieži gāja uz bibliotēku un lasīja lērumu grāmatu. Intervijā Dānijas laikrakstā *Politiken* viņa atzīst, ka grāmatas ļāva aizbēgt savā pasaulē. Un, paradoksāli, tas viņu pietuvināja pasaulei un saistīja ar to ciešāk.⁹

Pēc studiju eksāmeņiem Helle neilgu laiku strādā par pārdevēju ostas parfimērijas veikalā starp Redbiju un Putgardenu. Viņa strādāja kopā ar mammu. Šo smaržām bagāto atmosfēru var just salīdzinoši nesen sarakstītā romānā "*Rødby-Puttgarden*" (2005), kas ir daiļliteratūras darbs, taču var tikt uzskatīts arī par biogrāfisku atskatu uz Helles jaunības gadiem, kā arī reālas vietas atspoguļojumu. 80. gadu beigās viņa tomēr vēl šaubās, vai nekļūt par ārsti, bet galu galā priekšroka tiek dota rakstniecībai, un 1985. gadā viņa iestājas Kopenhāgenas universitātē literatūras studijās. Šeit iegūst iedvesmu rakstīt pirmās noveles, kas gan nebija akadēmiski virzītas, kā tas varētu būt ar literatūru saistītās studijās, bet gan vairāk kā eksperimenti. Viņa savas noveles un dzejoļus aizsūtīja avīzēm, kur tie laiku pa laikam tika iespiesti. Pirmie 4 dzejoļi tika iespiesti avīzē *Hvedekorn*, kuras redaktors bija Pauls Borums (*Borum*), pie kura Helle iestājās rakstniecības skolā 1989. gadā. Šie dzejoļi nu jau tika parakstīti ar vārdu Helle Helle – uz šādu pseidonīmu viņu pamudināja pāriet fakts, ka šāda vārda atkārtošana ir vairāk piemērota rakstīšanai, kā arī tas, ka vārds Helle ir

⁹ Thorsen, Lotte: "*Alle mennesker kommer sgu fra et sted i provinsen*". *Politiken*, 2005-05-07

viņas vecmāmiņas uzvārds. Vēlāk Helle nepublicē liriku, jo uzskata, ka to raksta nemākulīgi.¹⁰

1.1. Helles daiļrade pēc "*Eksempel på liv*"

Ar noveļu krājumu „*Rester*” („*Paliekas*”, 1996) autore aizsāk vēsi novērojošo un kodolīgo reālisma izteiksmes formu. Šis krājums ietver 12 noveles un ir 100 lpp. biezs. Novelēm kopīgais ir minimālistiskais stils attiecībā uz vārdu krājumu, kā arī sižeta izklāsta tiešums. Tāpat kā pirmā grāmata, arī šī ir par ikdienas notikumiem un situācijām, taču atšķirībā no "*Eksempel på liv*" šis krājums nav tik grotesks un absurds, lai gan dažās novelēs iezīmes saglabājas, piemēram, novelē „*Fazāni*” kāds vīrs uz kājslauķa atstāj beigtu fazānu kā žestu sievietei par viņu nekad nenotikušām savstarpējām attiecībām. Tāds ir arī nosaukums; tajā atspoguļojas saturs – grāmata ir par neizteikto starp cilvēkiem, viņu konfliktiem un attiecībām, tur neizteiktā daļa ir tā, kas paliek pāri, un tāpēc šeit minimālisma forma runāt tieši un ar mazu vārdu krājumu ir atbilstoša; vienkārši izteikti eksplicīti ietver neizteiktus implicītus, kas lasītājam jāatrisina un jāatrod pašam. Helle nekad lasītājam tieši neizskaidro tēlu psiholoģisko pasauli vai to domas par to, un tieši neizteiktais viņas darbos ir interesants.¹¹ Kaspara Ingolfa ideja – minimālisma teksti ir noreducēti līdz minimālam lielumam, kas implicē ideju par teksta pilnīgu versiju.¹² Teksta pilnīgas versijas uztverē nepieciešama lasītāja līdzdalība.

Nākamais prozas darbs „*Biler og dyr*” (2000) ir reālistisks un tikpat vēss un atturīgs noskaņas ziņā, cik „*Rester*”. 3 romāni – „*Hus og Hjem*” (1999), kas vēsta par personām bez mērķa dzīvē¹³, šāda izlaidība jeb neieinteresētība dzīvē ir ļaunuma sakne; „*Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand*” (2002), kas savukārt ir kas līdzīgs – galvenā romāna persona bez mērķa un sapņiem ļauj dzīvei iet uz priekšu¹⁴; un „*Dette burde skrives i nutid*” (2011) – romāns, kas pasaka ne-tieši daudz vairāk, nekā eksplicē¹⁵.

¹⁰ Kassebeer, Søren: “Den halve historie er altid den bedste”. De Bergske Blade, 2005-04-16

¹¹ Dāņu internetvārdnīca „forfatterweb”. DBC, 2014. Pieejams: <http://ej.uz/jims>

¹² Blum, Kristian. *Tendenser i 1990'ernes danske kortprosa*. Kolding: Syddansk Uni. 8.lpp. Pieejams: <http://ej.uz/w242>

¹³ *Literatūras bibliotēkas mājaslapa „Literatursiden”*. Sastādītājs Knud Schulz. ”Foreningen Litteratursiden”, 2008-2014. Trap, Merete. *Hus og hjem af Helle Helle*. Pieejams: <http://ej.uz/hyx5>

¹⁴ *Literatūras bibliotēkas mājaslapa „Literatursiden”*. Sastādītājs Knud Schulz. ”Foreningen Litteratursiden”, 2008-2014. Wengel, Lida. *Forestillingen om et ukompliceret liv med en mand af Helle Helle*. Pieejams: <http://ej.uz/32hq>

¹⁵ *Literatūras bibliotēkas mājaslapa „Literatursiden”*. Sastādītājs Knud Schulz. ”Foreningen Litteratursiden”, 2008-2014. Vandborg, Lise. *Dette burde skrives i nutid af Helle Helle*. Pieejams: <http://ej.uz/oymq>

Kopumā Helles darbiem piemīt gari un niansēti ikdienas apraksti, daudz detaļu un īpašības vārdu dialogos. Tāpat tajos izšķirama *es* darbība un attieksme pret apkārtējiem, arī pasauli kā tādu, taču tas tā nav grāmatā "*Eksempel på liv*", pilnīgi pretēji, tāpēc ir interesanti un būtiski Helles daiļrades sakarā to pētīt kā sākumposma parādību dāņu literatūrā 90. gados.

1.2. Debijas grāmata "*Eksempel på liv*"

Eksperimenti īsprozas žanrā rezultējās ar 1993. gadā izdotu grāmatu, kuras titullapā gan nav teikts, kas tas ir par žanru vai virzienu. Lasot kļūst skaidrs, ka grāmata ir īsu teksta fragmentu apkopojums, tās ir nelielas ainiņas, ko kopā saista tādi teikumi kā „2 ielas tālāk” un „Blakus esošā dzīvoklī”, kā arī centrālais tēls Marianne. Marianne ir 10 gadus veca meitene, un ar viņu notiek dažādi notikumi. Tiek vēstīts arī par citiem tēliem, kas savā starpā cenšas komunicēt. Šie tēli ir kā atsevišķas noslēgtas pasaules, kas meklē valodu, kādā savstarpēji saprasties (piemēri).¹⁶

Grāmata iesākas, Mariannei izvemjot alfabētu, viņa ar pirkstu rāda uz burtu O, bet grāmatas beigās viņa burtu U kā pakavu pakar virs durvīm, lai tajā ietek laime. Grāmatas gaitā lasītājs tiek iepazīstināts ar dažādiem dzīves (lasi: vientulības) piemēriem, ko simbolizē burts O (noslēgtas pasaules). Ar burtu U kā pakavu nobeigumā var uztvert cerību, ka Marianne atradusi valodas instrumentus, lai tuvinātos citiem. Šie instrumenti parādās grāmatas vidusdaļā – tās ir dažādas vārdu saspēles, kā arī izmantotie frazeoloģismi („nomirt no smiekliem”, „zaudēt saikni ar zemi”), kas tiek materializēti jeb – abstrakcija pārvērsta atklātā izteikumā (eksplicīts). Tas norāda uz autorei eksperimentālo pieeju valodai kā komunikācijas līdzeklim.

Šajā grāmatā centrālais notikums ir alfabēta izvemšana un Mariannes norādīšana ar pirkstu uz burtu O. Ir raksturotas norises *pirms* un *pēc* šī notikuma, kā arī kompozicionāli sižets nonāk krustpunktā, kas ir burta U kā pakava pakāršana virs durvīm. Tātad nonāk alfabētā no patskaņa O līdz nākamajam patskanim U.

Valodas daba un tās nozīme tiešā veidā atklājas vienā no 5 ainiņām, kas vienīgās ir ar virsrakstu. Šeit parādās autorei domas gan par valodu, gan sapņiem un ģimeni. Tās ir manifestācijas, ko uztvert kā autora izejas punktu vērtību sistēmā. Netieši grāmatā var uztvert destruktīvu valodas iedabu, kas redzama tēlu nespējā īsti komunicēt; viņu nelaiimes cēloņi saistās ar valodu, ko tie izmanto. Šeit valoda grāmatas sakarā jāsaprot kā organisks

¹⁶ Dāņu internetvārdnīca „forfatterweb”. Pieejams: <http://ej.uz/i8zk>

veidojums, kā ķermeņa daļa, jo pašā sākumā Marianne izvemj alfabētu (burtu pa burtam) vairākas reizes, kas nozīmē, ka valoda sāk (vai ir iecerējusi) dzīvot pastāvīgu dzīvi neatkarīgu no cilvēka, lai sevi attīstītu. Šāda destrukcija, kas ir kāda iedibināta modeļa salaušana, vērojama visā grāmatas attīstības gaitā.

Tālāk tiek aplūkotas "*Eksempel på liv*" vizuālās kvalitātes. Viens no minimālisma faktoriem ir vajadzība pēc plašas lasītāja iztēles; Helles Helles īsprozas darbā var atrast vairākus tukšumus telpas ziņā - vieni no tiem atdala īsās ainiņas, kas gandrīz katra iesākas ar teikumu „2 ielas tālāk..” vai „kādu stāvu augstāk”, vai „blakus dzīvoklī”. Tas īsos prozas tekstus jeb ainiņas sasaista ģeogrāfiski¹⁷, kā arī lielākā kopumā, taču tajā pašā laikā grāmatu var iesākt lasīt jebkurā lapas pusē, jo nav lineāras sižeta attīstības, ko tādā veidā varētu izjaukt. Otrs tukšuma veids ir atstātās pāris tukšās lapas beigās, kas vedina domāt, ka darbs ar nodomu veidots tā, lai lasītājs pabeigtu to pats (un te atsaucoties uz iepriekšējā tukšuma veidu - pabeigtu tajos īsās ainiņas katru atsevišķi). Kā trešo varu minēt vāka dizainu, kas ir izteikti minimālistisks - pelēkas krāsas laukums bez attēliem, papildus elementiem un „izdekorējumiem”. Te var atsaukties uz Emanuelas Bernemas romānu "*Viņa sieva*", kur grāmatas vāks tiek noformēts ar tikpat minimāliem līdzekļiem (skatīt pielikumu, kurā sastatīts gan Bernemas grāmatas, gan "*Eksempel på liv*" uzliekamais vāks, pievienots arī "*Eksempel på liv*" otrreizējā izdevuma (2011) vāks), tāpat arī saikne ir tajā, ka nodaļām jeb fragmentiem nav virsrakstu.

Grāmata balansē starp romānu un īsstāstu.¹⁸ Romāns tāpēc, ka daudzo tēlu vidū izšķirams ir centrālais tēls Marianne. Uz to norāda arī Pērs Krogs Hansens (*Hansen*) 2000. gada intervijā ar Helli¹⁹. Skaidrojošā vārdnīcā romāns definēts kā plašs daiļdarbs (parasti prozā), kas attēlo atsevišķu cilvēku vai arī tautas dzīvi kādā laikposmā.²⁰ Marianne ir šis te atsevišķais cilvēks, taču "*Eksempel på liv*" nav plašs daiļdarbs, tāpēc grāmata tiek klasificēta arī kā īsstāsts.

¹⁷ *Literatūras bibliotēkas mājaslapa „Literatursiden”*. Sastādītājs Knud Schulz. ”Foreningen Litteratursiden”, 2008-2014. Hoffgaard, Line. *Eksempel på liv af Helle Helle*. Pieejams: <http://ej.uz/jaxf>

¹⁸ *Dāņu internetvārdnīca „forfatterweb”*. Pieejams: <http://ej.uz/i8zk>

¹⁹ *Interneta resurss „Danske digtere”*. SDU HOME, 2000-2014. Pieejams: <http://ej.uz/bcz9>

²⁰ *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Sastādītājs A. Spektors. LU-MII, 2009-2014. Pieejams: <http://ej.uz/cdhe>

2. MINIMĀLISMA RAKSTUROJUMS

Termins „minimālisms” ir postmodernisma virziens un tas visvairāk saistāms ar vizuālām mākslām (objektu minimums, krāsu un formu vienkāršība), kas sevi plašāk piesaka 60. gados, piemēram, tas redzams franču mākslinieka Īva Kleina (*Klein*) gleznā „Monohromā glezniecība” (1962), kas labi raksturo minimālisma tendenci – gleznas laukums pārklāts ar zilu krāsu, nav nekā cita.

Literāro minimālismu ieviesa daudzi rakstnieki. Kā dažus no galvenajiem var minēt E. Hemingveju (viņa īsie stāsti un arī citi darbi pirms septiņdesmitajiem gadiem), Reimodu Kārveru (amerikāņu īso stāstu rakstnieks un dzejnieks) un Anna Bītiņa (stingrs ikdienas dzīves atainojums). Taču, lai tvertu minimālismu kultūrtelpas kontekstā, ir jāatgādina, ka ar minimālismu vispirms tiek domāta vizuālā māksla, pat šaurāk - trīsdimensionāli objekti. Un tas tā nav nejauši, proti, vizuālā māksla vistiešāk veidā saskaras ar skatītāja (un eventuāli - ar lasītāja) iztēles spējām un plašumiem. Tas izvēlētās grāmatas sakarā ir ļoti būtiski.

Minimālistu noveles (šī epikas mazā forma ir vispopulārākā starp minimālistiem) piepilda vientuļas, destruktīvas un sajūtās atturīgas vai traumētas personas, kam komunikācija ir aktuāla problēma; tās pastāvīgi slēpjas viena no otras un ir pilnīgā izolācijā no ār pasaules.²¹ Darbi raksturo un rāda cilvēka dzīves apstākļus un kvalitāti, tāpat arī eksistenciālo apjausmi; bieži tie ir moderna cilvēka skatupunkti. Un ļoti svarīga loma tiek ierādīta valodai, kas kā komunikācijas līdzeklis vairs nefunkcionē, kā vajadzētu. Tiek rakstīts vienkāršā un reālistiskā valodā, kas rāda, cik ārkārtīga patiesībā ir valodas katastrofālā iedaba - uz sabrukšanas robežas, un tas parādās starp cilvēkiem. Teksti ir bagātīgi ar mājieniem un zīmēm, taču bez plašiem apkārtnes un notikumu izklāstiem un aprakstiem. Ir tikai svarīgais un nepieciešamais, pārējais jeb liekais ir atmests (redukcija²²). Saistībā ar Helles daiļradi redukcija tiek sevišķi pieminēta darbā „*Paliekas*”, kur redukcija izpaužas izteikumos, kā arī telpas un valodas aspektā.²³

Vēl viena būtiska iezīme minimālisma tekstos ir centrālā notikuma vai konflikta izmantojums (pats par sevi galvenais notikums darbu sadala ar *pirms* un *pēc* attīstību). Minimālisma manierē rakstītos darbos ir grūti tādu noteikt, jo tas ir aizēnots ar citiem notikumiem, kas tādā gadījumā iegūst tikpat līdzvērtīgu raksturu kā centrālais notikums.

²¹ *Odenses Katedrāles skolas mājas lapa*. Pieejams: <http://ej.uz/6vph>

²² *Angļu valodas enciklopēdija „Encyclopædia Britannica, Inc.”* Article on minimalism. 1999-2014.

Pieejams: <http://ej.uz/wusi>

²³ *Dānijas Valsts Mākslas fonda mājaslapa „kunst.dk”*. 2014. Pieejams: <http://ej.uz/4a57>

Helle Helle "*Eksempel på liv*" konfliktus darina neizteiktus un pat neredzamus, kas sevi ļauj pamanīt kā vienīgi vibrācijas. Kā viņa pati saka intervijā dāņu laikrakstā *Griflen*: "Darbība, vieta un laiks ir tikai rāmis un ietvars svarīgajam - personas, kas mēģina saprast viena otru vai pietuvoties viena otrai, vai arī tikt viena no otras vaļā. Neraugoties uz to, vai veicas vai nē, starp personām vienmēr kaut kas paliek pāri. Tās to redz, taču nevar pateikt, no kā tas sastāv."²⁴

Kā cits minimālisma faktors jāmin vēstītāja neesamība. Jau atkal - viss atstāts lasītāja ziņā. Tas, cita starpā, raksturīgs lielai daļai 90. gadu rakstnieku, arī latviešu, piemēram, Rudīte Kalpiņa, Eva Rubene un Jānis Vēveris – šie rakstnieki atturas no ātri izveidotiem ieskatiem par tēliem; priekšstati noslāņojas pakāpeniski.

Minimālisma darbi raduši spēcīgas atbalsis mūsdienu pasaulē. Tas vērojams tādos komunikācijas medijos kā, piemēram, reklāmu saukļi un nesen ārkārtīgu popularitāti ieguvusī mikroblogošanas vietne internetā *twitter*, kur katra ieraksta ziņa obligāti ir ne vairāk par 140 rakstu zīmēm.

²⁴ Frederiksen, Klaus Rød. „*Ord til næste. Et bogstav- og kalorierigt interview med forfatteren Helle Helle*”. *Griflen*, 1996.

3. TULKOŠANAS PROBLĒMAS DARBĀ "EKSEMPEL PÅ LIV"

Bakalaura darba autors izmantoja dāņu valodnieces Gides Hansenas (*Gyde Hansen*) sastādīto tulkošanas problēmu iedalījumu. Gide Hansena tulkošanas problēmas iedala vairākās kategorijās, piemēram:

- Pragmatika
- Lingvistika
- Semantika
- Leksika
- Terminoloģija
- Frazeoloģismi
- Stils
- Sintakse
- Morfoloģija
- Fakti
- Ortogrāfija
- Izlaidums (*omission*)
- Interference²⁵

No iedalījuma tika paņemts valodu pāra sastatījums (leksika - sintakse) un tas papildināts ar Ievas Zaubergas sastādīto tulkošanas konceptu uzskaitījumu.²⁶ Gala versijā tulkošanas problēmu kategorijas un apakškategorijas ir šādas:

- Leksika
 - Īpašvārdi
 - Akulturācija
 - Frazeoloģismi
- Sintakse

Iedalījumā tiek izvirzītas šādas apakškategorijas (īpašvārdi, akulturācija un frazeoloģismi), jo pie šiem tulkošanas konceptiem ir visvairāk piemēru. Tātad nepieciešams tos sagrupēt atsevišķi. Bija daži piemēri vēl arī šādām kategorijām: vispārināšana (*generalization*), kompensācija (*compensation*), eifēmismi un interjekcijas

²⁵ Hansen, Gyde; Andrew Chesterman. *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research*. John Benjamins B.V. 2008. 278. lpp.

²⁶ Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 127.-179.lpp.

jeb izsauksmes vārdi, taču pie šīm kategorijām nebija pietiekami daudz piemēru, lai veidotu atsevišķas apakšnodaļas. Tās iztirzātas nodaļā *3.1.Leksika*.

3.1. Leksika

Bakalaura darba autors atsaucas uz Lorensa Venuti (*Lawrence Venuti*) domām, ka tulkojums nekad nav adekvāts pret oriģināldarbu kultūras un lingvistisko atšķirību dēļ.²⁷ Lielākā vai mazākā mērā ir novērojama interference (iejaukšanās; kā neapzināta svešvalodas elementu pārnese), kas izpaužas kultūrreālijās, frazeoloģismos u.c.²⁸ Pirmkārt, šeit jārunā par tradicionāliem aizguvumiem, kas tiek asimilēti un nereti veido latviskus derivātus jeb atvasinātus vārdus. Derivātu uzskaitījums darbā "*Eksempel på liv*":

- *En ung mand* – džeks;
- *En chauffør* – šoferis;
- *Tabere* – lūzeri;
- *En foyer* – foajē;
- *En parfume* – parfīms.

Vārdus „džeks” un „lūzeri” bakalaura darba autors varēja tulkot attiecīgi kā „jauns vīrietis” vai „puisis” (ir vietas, kur parādās šāds tulkojums) un „zaudētāji”. Taču te ņemta vērā kopējā grāmatas atmosfēra, kas pēc tulkotāja domām ir jauneklīga, brīžiem bērnišķīga, arī moderna, un šādu latvisko derivātu lietojums labi iederas grāmatas noskaņā. Vārds „lūzeris” etimoloģiski cēlies no angļu vārda „loser”, „šoferis” no franču vārda „chauffeur”, „foajē” no franču vārda „foyer” un „parfīms” arī no franču vārda „parfum”.

Leksikas izvēle dažbrīd saistās, saskaņojot vārdus ar kādu kultūras tradīciju un kontekstu no teksta. Tāds ir vārda „sæbe” piemērs. To nevar tulkot kā „ziepes”, jo ar „ziepēm” latviešu kultūrā tiek saprasts ziepju gabals pārsvarā roku mazgāšanai. Taču no oriģinālteksta konteksta saprotams, ka tas ir mazgāšanas līdzeklis.

Problēmu sagādā arī grāmatas "*Eksempel på liv*" nosaukums. Tiešajā tulkojumā tas tulkojams „Piemērs dzīvei”. Tā kā grāmatā ir daudzi un atsevišķi piemēri jeb gadījumi dzīvei, tad nosaukums drīzāk jātulko daudzskaitlī - "*Dzīves gadījumi*".

Tulkojumā ir arī viens jaundarināts vārds „būtnība”. Šis vārds darināts no dāņu vārda „væsen”, kam ir divas galvenās nozīmes – tas apzīmē gan būtņi, gan būtību. Bakalaura darba autors darbā "*Eksempel på liv*" saskatīja abas šīs nozīmes, respektīvi,

²⁷ Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009. 69.lpp.

²⁸ Veisbergs, Andrejs. *Tulkjumvaloda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013. 382.lpp.

vārds „*væsen*” darbā izsaka abas nozīmes. Tas atsedzas no konteksta – Marianne paijā suni (būtne) un tikmēr atzīst, ka saprot mīlestības iekšējo būtību jeb svarīgumu. Suņa klātbūtne un meitenes secinājums tiek apvienots vienā, un teikums skan šādi: „*Marianne sajūt suņa sirdi zem kažoka un pēkšņi nodomā, ka zina mīlestības dziļāko būtību.*” Ja oriģināltekstā neparādītos suns, tulkojumā vārds tiktu tulkots kā „*būtība*”.

Ārkārtīgi interesanta ir epizode ar pircēju un pārdevēju. Situācija ir apzināti veidota absurda: klients kioskā grib nopirkt 20 cigaretes, bet pārdevējs tā vietā uz letes noliek 50 cigarešu. Beigās tekstā parādās teikums „- *Det er godt nok blevet dyrt, siger ejeren og betaler kunden med lige penge.*” Tas tiek tulkots, kā „,,*Tās ir kļuvušas varen dārgas,*” pārdevējs saka, pircējam samaksājot ar līdzīgu naudu.” Šāds teikuma tulkojums pauž ambivalentu uztveri – nav saprotams, kam kurš samaksā, un tas ir tieši tas efekts, ko bakalaura darba vadītājs gribēja panākt tulkojumā. Šāda lingvistiska vārdu saspēle latviešu valodā ir panākama, izmantojot divdabja teicienu. Ja nebūtu absurda pārdevēja rīcība šajā epizodē, šis teikums tiktu tulkots citādāk.

Tālāk aplūkotas interjekcijas jeb izsauksmes vārdi. Interjekcijas prozas tekstos sastopamas kā tiešās runas elementi. Interjekcija ir vārdšķira, pie kuras pieder nelokāmi vārdi, ko izmanto iespējami īsai emocionālai jūtu attēlojuma izteikšanai.²⁹ Oriģināltekstā sastopami izsauksmes vārdi:

- *Føj – fuj!* Apzīmē pretīgumu, neapmierinātību;
- *Ak – ak!* Apzīmē pārsteigumu, vilšanos;
- *Av – au!* Apzīmē sāpes;
- *Biiiiiii – pūūūū!* Apzīmē telefona skaņu;
- *Nå – ā!* Apzīmē izbrīnu, pārsteigumu.

Oriģināltekstā ir daži lamu vārdi, kas tulkoti šādi:

- *For pokker – sasodīts;*
- *Det var sørens – piķis un zēvele.*

Ir vēl citi lamu vārdi, kas aplūkoti apakšnodaļā 3.1.2. *Akulturācija*. Visiem lamu vārdiem raksturīgs izejas punkts, runājot par saturisko atbilstību starp oriģinālu un tulkojumu, ir Andreja Veisberga pieminētā rupjību mīkstināšana.³⁰ Mīkstinātie lamu vārdi ir eifemizēti. Eifēmisms ir vārds vai teiciens, ko lieto kāda rupja, nepieklājīga vārda vai teiciena vietā.³¹

²⁹ *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Sastādītājs A. Spektors. LU-MII, 2009-2014. Pieejams: <http://ej.uz/4c3c>

³⁰ Veisbergs, Andrejs. *Tulkojumvaloda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013. 386.lpp.

³¹ *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Pieejams: <http://ej.uz/34aq>

Tulkjumā iestrādāts ir kompensācijas (*compensation*) piemērs. Tulkjumzinātnē kompensācija ir avotteksta vienības vai īpatnības aizstāšana ar līdzīgu elementu.³² Piemērs ir par Mariannes salauzto kāju, kad vajadzēja apturēt asiņošanu, tāpēc tika uzvilktas 6 zeķes, lai gan oriģināltekstā minēti 3 pāri zeķu. Tā ir tā pati informācija, kas tika tulkota pēc matemātiska aprēķina ($3 \times 2 = 6$). Šo kompensācijas lietojumu šajā epizodē attaisno neveiklais oriģinālteksta variants par 3 pāriem zeķu. Bakalaura darba autors uzskata, ka izvēlētais tulkošanas variants tulkojumu padara plūstošāku un saprotamāku.

Vispārinājums (*generalization*) tulkjumā ir lietots, lai novērstu neskaidrību sižeta līmenī. Vispārinājums ir kāda vispārīga vārda lietojums konkrētāka jeb noteiktāka vārda vietā.³³ Runa ir par epizodi, kurā kādas meitenes vecāki domā, ka viņu meitai ir kāds trūkums. Vārds „*trūkums*” aizstāj nedaudz konkrētāku dāņu vārdu „*skønhedsfejl*”, kas pamatnozīmē ir trūkums, taču saistāms vēl ar izskatu. No konteksta nav saprotams, kāpēc meitenei ir kāda izskata nepilnība jeb vaina. Tādēļ izvēlēts tulkot, izmantojot vispārinājumu.

3.1.1. Īpašvārdi

Grāmatā "*Eksempel på liv*" sastopami vairāki īpašvārdi. Tie atveidoti pēc transliterēšanas parauga. Transliterēšana ir oriģināla rakstības saglabāšana, pārveidojot tos burtus, kas nav latviešu alfabētā.³⁴ Šis pamatprincips ir pieņemts pēc Ingas Mežaraupes ieteikuma.³⁵ Atveidotie īpašvārdi:

- *Marianne - Marianne*
- *Villy Frank – Villijs Franks*
- *Benedicte Frank – Benedikte Franka*
- *Pontus Andersen – Pontuss Andersens*
- *Erling Frank – Erlings Franks*
- *Vante-Hans – Vante Hanss*

Šo īpašvārdu atveidē izmantota dāņu-latviešu īpašvārdu atveides vārdnīca.³⁶ Pēdējā piemērā tiek ievērots ieteikums, ja cilvēkam ir divi vārdi, tie rakstāmi bez defises.³⁷ Redzams arī viens īpašvārds ar latviešu alfabētā neesošu burtu Y. Minētā īpašvārda „*Villy*”

³² Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 133.lpp.

³³ Turpat, 145.lpp.

³⁴ *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. Rīga: Norden AB, 2003. 25.lpp.

³⁵ Turpat, 58.lpp.

³⁶ *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. Rīga: Norden AB, 2003.

³⁷ Turpat, 20.lpp.

atveide zināmā mērā nosaucama par fonētisku, kā arī tas ir iekļauts noteiktā dzimtē un deklinācijā.³⁸

Pie īpašvārdu atveides īpaši jāizceļ trīs personvārdi, kas sagādāja nelielas problēmas, kā arī tie atspoguļo interesantas sakritības un pārdomas par tēlu rakstura iezīmēm. Šie vārdi ir *Brøndkarse*, *Gyritte* un *Dorte*. Vārds *Brøndkarse* tiek tulkots, bet *Gyritte* un *Dorte* tiek atveidoti saskaņā ar īpašvārdu vārdnīcā esošajiem principiem.

Vārds *Brøndkarse* apzīmē augu, kura latīniskais nosaukums ir *nasturtium officinale*, kas latviski ir avotu ūdenskrese, saukta arī par avotkresi. Avotkreses sastopamas daudzviet Eirāzijas mērenajā joslā.³⁹ Tātad tostarp gan Dānijā, gan Latvijā, kas nozīmē, ka šis augs lasītājiem Latvijā nav svešs. Avotkreses ir bagātīgas ar C vitamīnu, kā arī to izmanto kā piedevu ēdieniem. Šo augu var stādīt dārzā, kur ir samērā tumšs un bagātīga augsne.⁴⁰ Saskaņojot šo informāciju ar grāmatas sižetisko līmeni, var secināt, ka grāmatas tēls, kas ir paveca kundze un kuru sauc Gīrite, dzīvo mājā ar piemājas dārzu, kurā šos augus var stādīt. Viņa ilgu gadu ir uzstājusi pāriet uz vārdu Avotkrese. Tā varētu būt mīlestība uz šiem augiem vai arī pieradums, kas nosaka, kāpēc viņa vēlas mainīt vārdu. Taču ir vēl kāda nianse, kas varētu būt būtisks aspekts. Tālāk grāmatas tekstā ir rakstīts, ka viņa nomirs un neviens viņu neatcerēsies; viņa aizies aizmirstībā. Te, iespējams, redzams vēl viens iemesls šai vārda maiņai – šis jaunais vārds Avotkrese viņai sniegs imagināru iespēju būt zināmai un neaizmirstai, jo, kā iepriekš minēts, avotkreses sastopamas daudzviet Eiropā un Āzijā. Par šādu iemeslu patiesumu tas tā liek domāt arī tāpēc, ka ar viņas līdzšinējo vārdu Gīrite saistāma interesanta atsauce uz šā vārda došanas paradumiem īstajā dzīvē ārpus daiļdarba. Šis personvārds no 2013. - 2014. gadam Dānijā ir dots 13 reizes, taču no 1986. gada tas bijis aizmirsts.⁴¹ Un tekstā ir tādas rindas: „Tik un tā viņa aizies aizmirstībā, kad pārējie būs miruši. Un kas cels pieminēkli? (..) Neviens to nedarīs. Jo viņa būs pēdējā. Bet paliks tie, kas nekad nav zinājuši ne viņu, ne viņas vārdu.” Tik tiešām var teikt, ka šis vārds 27 gadus bija aizmirsts, taču pēdējos gados dāņu sabiedrībā notikusi šī vārda aktualizēšanās.

Vārds *Dorte* ir savā ziņā latviešu lasītājam jau zināms, tikai citādā šī vārda formā – Doroteja. Ir viens apstāklis, kas liek šo vārdu atveidot nedaudz citādāk – kā Dorteja. Bakalaura darba autors nonāca pie šāda atveides varianta, jo grāmatas sākumā Marianne pēc alfabēta izvēmšanas norāda uz burtu O, kas šajā gadījumā ir personvārdā izlaistais

³⁸ *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. 58.lpp

³⁹ *Alternatīvās medicīnas internetskatalogs*. 2008-2014. Pieejams: <http://ej.uz/peje>

⁴⁰ *Tiešsaites internētārdnīca „Karolines Kōkkenleksikon”*. 2008-2014. Pieejams: <http://ej.uz/mekw>

⁴¹ *Vārdu nozīmes skaidrojošā internētārdnīca „Navnebetydning”*. 2007-2014. Pieejams: <http://ej.uz/cwde>

burts. Skatoties vārda *Dortea* izplatību dāņu sabiedrībā, jāsecina, ka šī vārda paveids *Dorothea*⁴² ar neizlaistu otro patskani O ir populārāks. Hellei ir svarīgi, lai vārdi dzīvo paši par sevi, tie dibina attiecības ar citiem vārdiem, un šeit tā ir vientulība un izolētība, kas tos šķir no citiem. Tas tiek panākts, tekstā iesaistot senatnīgus vārdus, kas ir gandrīz aizmirsti. Vārdam Dorteja ir latviska galotne. Tas ir pēc J. Alunāna ieteikuma pielikt latviešu galotnes svešiem personvārdiem (kā viņš pats raksta, „piegalināšanu”)⁴³.

Te iezīmējas problēma, kas bakalaura autoram ir jāizvērtē – vai veidot komentārus (eventuāli, zemsvītras piezīmi vai paskaidrojumus tulkojuma beigās) kā šo divu gadījumu paskaidrojumu, respektīvi, jāizvērtē, vai lasītājam būtu nepieciešams zināt ārpus teksta zināšanas, jo citādāk nav iespējams uztvert implicīto informāciju par konkrētiem dāņu personvārdiem.

3.1.2. Akulturācija

Akulturācija ir oriģināltekstā esošo kultūras vērtību un elementu pārveidošana uz mērķvalodā iespējami tuviem šo vērtību un elementu ekvivalentiem.⁴⁴

Iepriekš ir apskatīts personvārda *Brøndkarse* piemērs, vērsot uzmanību atveidei pēc nozīmes. Skaidrojums tam, kāpēc izvēlēts atveidot šo vārdu uz Avotkresi, nevis uz Brendkārsi, ir tāds, ka pirmais variants tulkojumā nezaudē šī vārda svarīgu nozīmi. Un šo nozīmi var saprast, uztverot personvārdu pēc būtības, kas atsedz tēla raksturojumu. Bakalaura darba autors uzskatīja, ka lasītājam ir nepieciešams zināt šī īpašvārda saikni ar divdīgļlapju dzimtas augu kresi.⁴⁵ Otrs variants ir Brendkāse – šādi tas ir atveidots, izmantojot transliterāciju no dāņu alfabēta burtiem uz latviešu alfabēta burtiem (šīs pārejas pamatā ir fonētiskā burtu līdzība). Taču kultūras pielāgošana jeb modificēšana par labu mērķvalodas tekstam šajā piemērā ir noteicošā, un Avotkrese (nevis Avotu Krese) ir galējais variants.

Nākamā izteiktā tulkošanas problēma akulturācijas aspektā ir lamu vārds „*anderøv*”, ko nevar labi iztulkot uz latviešu valodu. Te ir runa par oriģinālvalodas vārdu, kam ir sveša nozīme mērķvalodas kultūrā.⁴⁶ Vārds ir salikts no diviem lietvārdiem: *en and* un *en røv*. Abi attiecīgi nozīmē *pīle* un *dibens*. Dānijā vārds „*anderøv*” apzīmē arī motocikla sēžamo

⁴² *Vārdu nozīmes skaidrojošā internētārvērtne „Navnebetydning”*. 2007-2014. Pieejams: <http://ej.uz/yitd>

⁴³ Alunāns, Juris. *Kāds vārds par latviešu valodu // Dziesmiņas II daļās*. 74-80.lpp.

⁴⁴ Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 127. lpp.

⁴⁵ *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Sastādītājs A. Spektors. LU-MII, 2009-2014. Pieejams: <http://ej.uz/5mmb>

⁴⁶ Baker, Mona. *In Other Words. A coursebook on translation*. Clays Ltd, St Ives plc, Great Britain, 1992. 21.lpp.

daļu, kas aizmugurē veido pagarinātu nedaudz sašaurinātu izvirzījumu, kas līdzinās pīles dibenam, kad tā ienirusi zem ūdens, dibenam paliekot virspusē. Šeit atsedzas vārda semantika (viss valodas vienības izteiktais saturs, nozīmju kopums⁴⁷). Tulkojumu arī sarežģī no konteksta uztverama nianse – vārdam jāsākas ar burtu A, jo lamu vārds tiek lietots uzskaitījumā. Tekstā tiek uzskaitīti 3 lamuvārdi, kas visi iesākas ar A burtu, un lamuvārdi tiek adresēti sievietei, kas tulkojumā arī ievieš nelielas grūtības. Dāņu valodā ir 2 dzimtes: *neutrum* un *utrum*. *Utrum* dzimte apvieno 2 dzimtes, ko mēs saprotam ar vīriešu un sievietes dzimti. Tas nozīmē, ka, tulkojot uz latviešu valodu, ir problemātiski pāriet uz tās pašas nozīmes lietvārdu, kas ir dāņu valodā, jo latviešu valodā jāsaskaņo dzimtes. Šī problēma atspoguļojas, tulkojot vārdu „*anderøv*”. Bakalaura autoram pirmais variants bija šo vārdu tulkot kā „*apsēžamais*”, balstoties uz vārda nozīmi *apsēsties* jeb *motociklu sēžamā daļa, kas līdzinās pīles dibenam*, taču piedāvātais variants ir neveiksmīgs, jo neskan latviski un neatbilst nepieciešamajai sievietes dzimtei. Atbilstošāks variants tika izvēlēts no lamu vārdu vārdnīcas⁴⁸ – „*auša*”. Izvēles pamatā ir tas, ka vārds sākas uz burta A un vārds ir sievietes dzimtē. Šis vārda „*anderøv*” tulkojums zaudē dāņu kultūrā esošo semantisko vārda nozīmi.

Aplūkotais lamu vārds „*anderøv*” atrodas uzskaitījumā, kur pēdējais no tiem ir „*aldeles idiot*”. Arī šis lamu vārds ir akulturācijas piemērs, jo nepieciešams pārtulkot vārda kultūras nozīmi uz mērķvalodas kultūru. „*Aldeles idiot*” ir veiksmīgāks piemērs, jo šo iespējams labāk pārnest – gala variants ir „*aitas galva*”, kas atbilst gan nepieciešamajai sievietes dzimtei, gan sākas uz burta A.

Nākamais piemērs skar gan akulturāciju, gan transliterāciju (kāda alfabēta burtu un burtkopu atveide ar atbilstošiem cita alfabēta burtiem⁴⁹). Grāmatas „*Eksempel på liv*” sākumā redzami dāņu alfabēta burti, kas tiek izņemti. Tie ir Å, K, O, T, J, P un R. Visi, izņemot pirmo burtu, ir tādi paši kā latviešu alfabētā. Burts Å atveidots kā Ž, šeit ievērots princips, ka abi burti abos alfabētos ir pēdējie. Tajā pašā epizodē Marianne pārskatās un burtu Å notur par A. Arī burtu Ž un Z starpā ir neliela atšķirība (diakritiskā zīme - papildu zīme, ko raksta virs vai zem burta, blakus vai pāri tam un kas tiek lietotas fonētiskajā transkripcijā⁵⁰), kas vizuāli var tikt pārprasta, uzmetot nejaušu skatienu. Tāpēc dāņu burts A varētu tikt tulkots kā Z. Taču te sākas pats problemātiskākais – izvērtēt, vai pāreja uz latviešu alfabētu neizjauc sižetisko līmeni, respektīvi, vai pāreja sniegs to pašu nozīmi, ko

⁴⁷ *Valodniecības pamatterīnu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: VVA, 2007. 348.lpp.

⁴⁸ *Pirmā latviešu lamu vārdu vārdnīca*. Tukums: I/U „Diēta”, 1999.

⁴⁹ *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Pieejams: <http://ej.uz/bn65>

⁵⁰ *Akadēmiskā terminu datubāze „AkadTerm”*. LZA, 2005-2014. Pieejams: <http://ej.uz/diakritiskas-zimes>

dāņu alfabēta gadījumā iecerējusi grāmatas autore. Diakritiskā zīme virs burta Å izskatās tāpat kā burts O, un Marianne vēlāk uz to no gultas norāda ar pirkstu. Tātad tam ir kāda nozīme, un te var atsaukties uz iepriekš jau iztirzāto informāciju par šo burtu. Daiļdarbā burts O kā aplis jeb grafiska noslēgta figūra atspoguļo vientulīgos dzīves piemērus, ko grāmatas gaitā rāda dažādie tēli. Šī implicētā informācija pazūd, tulkojot burtu Å uz Ž. Taču jāņem vērā, ka Helle eksperimentē ar valodu; dažādās situācijās ir spēle ar valodu, tādēļ šim akulturācijas gadījumam galējais variants ir pāreja uz latviešu alfabēta Ž un Z burtiem, kas pēc bakalaura autora domām labi parāda šo saspēli.

3.1.3. Frazeoloģismi.

Ar frazeoloģismu tiek saprasts leksiski nedalāms, sastāva un struktūras ziņā relatīvi stabils, ar valodas tradīciju nostiprināts vārdu savienojums.⁵¹

Frazeoloģismu tulkošanā ir vairākas stratēģijas, ko nosaka dažādi faktori, piemēram, noteikti valodas elementi, no kā frazeoloģismi sastāv. Ir svarīgi, vai oriģināltekstā šie elementi parādās atkārtoti, kā arī izmantojuma atbilstība un iedarbība attiecībā uz mērķvalodas tekstu.⁵² "Eksempel på liv" ir neliels skaits frazeoloģismu, kas parādās materializētā veidā, tas ir, grāmatas autore tos iestrādājusi, uzsvāru liekot uz burtisku nozīmi. Kā atzīst Mona Beikere (*Mona Baker*), frazeoloģismi oriģināltekstā var tikt izmantoti abās nozīmēs: gan pārnestā nozīmē, gan burtiski.⁵³ Burtiskās nozīmes aspekts ir svarīgs, jo Helle spēlējas ar valodu, un viens no šiem piemēriem ir frazeoloģismu materializēšana. Cits piemērs spēlei ar valodu ir Mariannes izņemtais alfabēts, kad valoda pārvēršas fiziskā materiālā – burti ieņem fizisku stāvokli.

Frazeoloģismu materializēšana, tulkojot darbu, sniedz gan atvieglotumu, gan problēmu. Atvieglotums ir tāds, ka nav jāmeklē ekvivalents latviešu valodā, jo gluži vienkārši frazeoloģismi jātulko burtiski. Te jāatsaucas uz epizodi, kurā Marianne iziet sētā paspēlēties. Tur parādās zirgs, kas uzliek zobus viņas ceļa bļodiņai un nelaiž vaļā līdz ir saplēstas bikses. Situācija atspoguļo dāņu frazeoloģismu *at klappe hesten* (vārds 'hesten' nozīmē 'zirgs'), ko latviski būtu jātulko 'iet atpūsties' vai 'atpūsties'. Uztverot paralēlo nozīmi, var secināt, ka Marianne spēlējusies, kamēr saplēsusi savu apģērbu. Te arī redzama problēma: latviešu lasītājam notikums ar zirgu visticamāk liksies dīvains, jo latviešu valodā nav uztverams paralēlais lasījums – iztrūkst frazeoloģisma ekvivalents mērķvalodā.

⁵¹ *Valodniecības pamatterīnu skaidrojošā vārdnīca*. VVA, 2007. 124.lpp.

⁵² Baker, Mona. *In Other Words. A coursebook on translation*. 72.lpp.

⁵³ Turpat, 69.lpp.

Viens no risinājumiem ir sniegt paskaidrojumu jeb komentāru lapaspuses apakšā (zemsvītras piezīme) vai grāmatas beigās. Taču daiļliteratūrā piezīmes un komentāri neiederas, tādēļ tie netiks sniegti.

Pārējie frazeoloģismi latviešu lasītājam ir pazīstami:

- *At miste jordforbindelsen* ‘zaudēt saikni ar zemi’
- *Kærlighed gør blind* ‘mīlestība dara aklu’
- *At dø af grin* ‘nomirt no smiekliem’

3.2. Sintakse

Sintakse jeb gramatiskās konstrukcijas ir jāskata skopos teorijas aspektā. Skopos teorija – mērķvalodas vēlamais mērķis un funkcija nosaka tulkošanas metodi un stratēģiju.⁵⁴ Bakalaura darbā izvirzītais mērķis ir apzināt minimālisma virziena raksturīgās iezīmes sintaktiskajā līmenī. Klātesoša ir arī funkcijas noteikšana jeb tas, kā tekstam vajadzētu iedarboties uz lasītāju. Šo stratēģiju atbalsta Lorenss Venuti (*Venuti*), viņš iesaka izpētīt un iedziļināties mērķvalodas kultūrā un tās materiālos.⁵⁵ Bakalaura darba ietvaros tika izpētīta pagājušā gs. 90. gadu latviešu literatūra, kas varētu iekļauties minimālisma virzienā. Noderīgs ceļvedis bija Gunta Bereļa izteikumi (piemēram: „*Īsprozā Jānis Vēveris tiecas uz savdabīgu minimālismu: uzrakstīt stāstu, ko veidotu, piemēram, viens vienīgs vārds.*”⁵⁶) par dažiem latviešu darbiem, kuros manāmas minimālisma iezīmes. Taču vēl noderīgāka izrādījās uz latviešu valodu tulkotā literatūra, piemēram, Emanuelas Bernemas romāns „*Viņa sieva*”. Pēc Ingolfa Kaspara (*Ingolf Kaspar*) domām minimālisma raksturojošais elements ir īsa un vienkārša sintakse, ko raksturo vienkārši paplašināti (VPT) un nepaplašināti teikumi (VNT).⁵⁷ Šīs iezīmes ir Bernemas romānā. Vēl viens apstāklis, kāpēc izvēlēts Bernemas darbs, ir tas, ka latviešu oriģinālliteratūrā par minimālismu kā atsevišķu un pastāvīgu virzienu nevar runāt, toties ir vērojamas iezīmes.

Tātad par gramatisko konstrukciju paraugu tiek izmantots romāna „*Viņa sieva*” tulkojums uz latviešu valodu⁵⁸. Šajā darbā dominē VNT un VPT attiecībā pret saliktiem pakārtotiem un sakārtotiem teikumiem. Skatīt 2. pielikumu, kurā redzams teikumu sastatījums gan Bernemas darbā, gan „*Eksempel på liv*” tulkojumā (oriģināltekstā nav tik

⁵⁴ Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga, 2004. 169.lpp.

⁵⁵ Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009. 66.lpp.

⁵⁶ Berelis, Guntis. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999. 312.lpp.

⁵⁷ Blum, Kristian. *Tendenser i 1990'ernes danske kortprosa*. Kolding: Syddansk Uni. Pieejams:

<http://ej.uz/w242>

⁵⁸ Bernema, Emanuela. *Viņa sieva*. Rīga: Omnia Mea, 1993.

izteikta VNT un VPT dominance; ir garākas teikumu konstrukcijas). Pielikumā redzams "Eksempel på liv" teikumu konstrukciju attiecības pārstrādātais variants, tas ir, bakalaura darba autors, pirmajā reizē iztulkojot tekstu, secināja, ka nepieciešams to pārveidot, jo brīžiem teksts izklausījās neveikli. Tādēļ tika piemeklēts paraugs mērķvalodā, šajā gadījumā tas bija tulkojums.

Kā piemēru var minēt šādu teikumu: „*Burzmā viņa redz divus garos vīrus sarkanos uzvalkos, viņi nes aizmigušu bērnu, Marianne pēkšņi jūt lielu pateicību, viņa tiem uzdāvinātu jaukas dāvanas un garas brīvdienas, viņa to viņiem pateiktu, lai tie staro kā saules, un viņa pieceļas no puķu poda un iet pie viņiem, viņa nostājas starp tiem un skatās augšup, viņi skatās lejā un gaida, kad viņa runās, Marianne pamāj un atver muti, taču vienīgais, ko viņa var pateikt, ir pavisam aplams vecum vecs dzejolis.*” Dāņu tekstā tas ir viens garš teikums. Taču, saskaņojot to ar minimālismam raksturīgām teikuma konstrukcijām, šis teikums tiks labots uz: „*Burzmā viņa redz divus garos vīrus sarkanos uzvalkos. Viņi nes aizmigušu bērnu. Marianne pēkšņi jūt lielu pateicību. Viņa tiem uzdāvinātu jaukas dāvanas un garas brīvdienas. Viņa pateiktu viņiem, ka tie staro kā saules. Un viņa pieceļas no puķu poda un iet pie viņiem. Viņa nostājas starp tiem un skatās augšup. Viņi skatās lejā un gaida, kad viņa runās. Marianne pamāj un atver muti. Taču vienīgais, ko viņa var pateikt, ir pavisam aplams vecum vecs dzejolis.*”

Sintaktiskās līdzības "Eksempel på liv" ir arī ar Reimonda Kārvera stāstiem. Viena līdzība ir gramatiskās konstrukcijas dominance – VPT. Piemērs: „*Es tiku vaļā no savām vecajām drēbēm. Es parastajām zeķēm pārvilku pāri vilnas zeķes un aizšņorēju zābakus. Es uztaisīju pāris tunča sviestmaizes un dažus dubultos zemesriekstu sviesta cepumus. Es piepildīju blašķi un to kopā ar tuteni piestiprināju pie jostas.*”⁵⁹ Un Helles grāmatā ir šādas rindas: „*Viņa noslauka visu no galdiem un saber maisos. Viņa maisus nones lejā pagalmā. Viņa pamāj kaimiņam. Viņa svīst, nākot augšā pa trepēm, un noslauka seju putekļu lupatiņā. Viņa spodrīna plauktus un mazgā grīdas ar spirtu.*” Lai gan latviešu valodā teikumi, kas iesākas ar personas vietniekvārdiem (viņš, viņa, es), tiek uzskatīti par sliktu stilu, šajā gadījumā jāņem vērā vēlmais minimālisma efekts. Un šis apstāklis attaisno šādu gramatisko konstrukciju lietojumu.

⁵⁹ Carver, Raymond. *Where I'm calling from. Stories*. New York: Vintage Books, 1989. 6.lpp.

NOBEIGUMS

Iztulkojot Helles Helles darbu *"Eksempel på liv"*, bakalaura darba autors secināja, ka izvēlētais teksts ir parocīgs tulkošanas procesam, jo tajā ir samērā vienkāršas teikumu konstrukcijas, un leksikas izvēle tikai dažviet sagādāja grūtības, tas ir, oriģināltekstā ir pāris kultūrspecifiski vārdi, kuriem bija grūtības atrast ekvivalentu latviešu valodā. Piemēram, vārds „*anderøv*”.

Izvērtējot grāmatu vāku dizainu (skatīt 2. pielikumu), var secināt, ka minimālisma uztvere mainījies Helles grāmatas sakarā. Pirmais izdevums 1993. g. ir tuvāks minimālisma raksturīgām vizuālām kvalitātēm, bet otrajā izdevumā 2011. g. jau redzama detaļu klātbūtne (sālsstandziņas un oranžā krāsa), un tieši ar šo detaļu klātesamību otrais izdevuma vāks ir līdzīgs Bernemas grāmatas tulkojuma izdevumam 1993. g. uz latviešu valodu. Izvērtējot vākus var secināt, ka latviešu literatūrā nav bijušas tādas minimālisma tradīcijas, kādas tās ir, piemēram, dāņu literatūrā. Šo secinājumu atbalsta arī neliela 90. g. latviešu literatūras izpēte – ir vērojams vēss un atsvešināts stils, taču gramatiskās konstrukcijas krasi atšķiras no minimālisma tendencēm.

Apkopojot vārdus, kas autoram sagādāja grūtības, tika izveidots trešās nodaļas iedalījums apakšnodaļās – leksika un sintakse, – kas savukārt tika iedalītas:

1. Īpašvārdi (*Avotkrese*, *Gīrite* un *Dorteja*)
2. Akultruācija („*anderøv*” – „*auša*”; pāreja no *Å* uz *Ž*)
3. Frazeoloģismi („*iet atpūsties*”, „*mīlestība dara aklu*”, „*nomirt no smiekliem*”)

Tekstā bija vēl lamu vārdi („*piķis un zēvele*”, „*sasodīts*”), kultūrspecifisks gadījums („*sæbe*” – „*ziepes*”, „*mazgāšanas līdzeklis*”) ,vispārinājuma („*trūkums*”) un kompensācijas (6 zeķes) piemērs.

Tulkošanas pamatā tika izvēlēta uz mērķvalodu vērsta tulkošanas stratēģija.⁶⁰ Šo pieeju noteica mērķauditorija – latviešu lasītājs, kam dāņu kultūrreālijas un īpašvārdi ir sveši.

Pirmajā nodaļā apkopota informācija par Helles Helles biogrāfiju un daiļradi. No biogrāfijas ziņām var izdarīt secinājumus par to, kāpēc rakstniece pievērsusies rakstniecībai un kāpēc viņa ir atpazīstama rakstniece prozas žanrā. Rakstniecei grāmatas jau agrā bērnībā ļāva aizbēgt savā pasaulē, un vēlāk viņa grāmatas sāk rakstīt pastāvīgi, ko

⁶⁰ Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. 69.lpp

noteica tas, ka viņa saņēma dažādas fondu naudas un prēmijas. Tas ļāva izkopt savu stilu, kas kopš debijas grāmatas ir mainījies, bet ir saglabājušās dažas iezīmes (piemēram, reducēts izteikšanās stils).

Bakalaura darba nākotnes perspektīva ir grāmatas tulkojuma publicēšana. Tas rastu iespēju latviešu lasītājam iepazīties ar Helles daiļradi, kā arī ar tajos esošajām literārajām vērtībām (piemēram, valoda kā dzīvs organisms). Minētā perspektīva iekļauj pārējo Helles darbu iztulkošanu, kas nozīmētu pastāvīgu procesu, jo Helle jaunas grāmatas izdod ar zināmu regularitāti.

Bakalaura darbs var būt vērtīgs tulkotājiem, filoloģijas zinātņu studentiem un visiem, kam interese par dāņu literatūru.

GRĀMATAS "EKSEMPEL PĀ LIV" TULKOJUMS

KOPSAVILKUMS

Jaunrades darbs sastāv no Helles Helles grāmatas *"Eksempel på liv"* tulkojuma latviešu valodā un teorētiskā pamatojuma, kas ieter ziņas par rakstnieces biogrāfiju un daiļradi, kā arī tulkošanas procesā radušos grūtību analīzes un autora piedāvātajiem to risinājumu variantiem.

Mērķis tika sasniegts, veicot šādus uzdevumus: iztulkots teksts, tajā iestrādāto māksliniecisko paņēmienu analīze un rakstnieka biogrāfijas pētījums.

Tulkojot tika secināts, ka *"Eksempel på liv"* atbilst postmodernisma virziena minimālisma raksturelementiem (gramatiskas konstrukcijas un leksikas izvēle). Nākamais secinājums bija tāds, ka latviešu literatūrā 90. gados nav sastopami minimālisma tradīcijās veidoti darbi, taču ir vērojamas iezīmes. Savukārt 90. gados latviešu literatūrā vērojama tulkotā literatūra ar spilgtām minimālisma iezīmēm. Šī tulkotā literatūra (Bernemas darbs „Viņa sieva”) bakalaura darba autoram palīdzēja tulkojumā radīt sintaktisko teksta līmeni.

Grāmatas autore Helle Helle (1965) ir atpazīstama prozas rakstniece dāņu sabiedrībā. Viņas darbi mūsdienās iznāk, apmēram, reizi gadā. Populārākie darbi: *„Eksempel på liv"*, *„Rester"*, *„Biler og dyr"* un *„Hus og Hjem"*.

Galvenās problēmas bakalaura tapšanā bija latviešu valodai atbilstoša teksta radīšana. Tulkojums bija jāsaskaņo ar minimālisma tradīciju, kā arī jādod risinājums valodu pāra (leksika-sintakse) tulkošanas problēmām.

ANNOTATION

Helle Helles „Eksempel på liv” oversættelse til lettisk og analyse af problemer ved oversættelse. Jurgis Kūliņš. Vejleder - Mag. philol. Daiga Brasliņa.

I denne bacheloropgave hovedopgaver var:

1. at beskrive og analyse tekstens tidsperiode og forfatterens biografi;
2. at identificere teksten og tekstens midler til kunstneriske udtryksformer;
3. at oversætte teksten;
4. at gøre konklusioner.

Opgaven omhandler oversættelsesteorien og processen som følger en oversættelse. Bachelor indholder først en teoretisk del om oversættelse, dernæst kommer oversættelse af bogen. I teoridelen gennemgår et krav, som bliver stillet til oversættere og kommer blandt andet ind på usynlighed og troskab mod originalteksten. Overvejelser omkring bestemte metoder og problemer som kan opstå ved en oversættelse udgør så den største del af teoridelen. Der er givende eksempler og forklaringer på valg af ord eller vendinger i den oversættelse tekst og alle eksempler bliver oversat, for at nå frem til den mest adækvate betydning.

Under oversættelse og analyse konstaterede forfatteren til bachelor, at Helle Helles debutbog *Eksempel på liv* (1993) er skrevet i tradition af minimalisme, som er en retning i postmodernisme. *Eksempel på liv* består af løsrevne fragmenter og upræcise angivelser af tid og sted; bogen tangerer en fragmentarisk novellesamling, hvor Helle Helle ikke giver ét, men mange eksempler på liv. Stilen af sprog og komposition er eksperimenterende.

SUMMARY

Jurgis Kūliņš's bachelor thesis *The Translation of Helle Helle's book „Eksempel på liv” into the Latvian Language and Analysis of the Problems during Translation* includes a translation of the book (published in 1993) and analysis of the problems the author of the thesis met during the translation process. The author has translated the book with the purpose to introduce Latvian reader with it and Helle Helle whose works have never been published in Latvia before.

In order to reach the goal of the thesis, the following objectives were set:

1. describing and characterizing the biography of the author and the time period the book was written in;
2. identifying the text itself and also the means of artistic expression;
3. translating the text;
4. making conclusions.

The aim of the thesis is to clarify and investigate the difficulties that occurred during the process of translation, as well as to offer possible solutions to translation problems (lexical units for instance). The biography of Helle Helle (1965) is studied in order to identify possible conditions of influences in her creative work.

The thesis consists of 4 chapters, the first three are theoretical part and the last is a full translation of the original text.

After the analysis of the text the author of the thesis concluded that Helle Helle's *Eksempel på liv* is written in a fashion of Minimalism which is a subgenre to Postmodernism. The book consists of small excerpts that are stories of people who frustrate to communicate with each other because the language falls into pieces. Helle Helle experiments with language a lot, there are materialized idioms and the main character even pukes the Danish alphabet out. Overall, the book may be classified as a collection of short stories, i. e., examples of lives.

IZMANTOTO AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Darbā izmantoto avotu saraksts:

1. Bernema, Emanuela. *Viņa sieva*. Rīga: Omnia Mea, 1993.
2. Carver, Raymond. *Where I'm calling from. Stories*. New York: Vintage Books, 1989.
3. Helle, Helle. „*Eksempel på liv*”. Viborg: Lindhardt og Ringhof, 1993.

Darbā izmantotās literatūras saraksts:

1. Alunāns, Juris. *Kāds vārds par latviešu valodu // Dziesmiņas II daļās*. I.R.: „Liesma”, 1981.
2. Baker, Mona. *Critical readings in translation studies*. London: Routledge, 2009.
3. Baker, Mona. *Encyclopedia of translation studies*. London, New York: Routledge, 1998.
4. Baker, Mona. *In Other Words. A coursebook on translation*. Clays Ltd, St Ives plc, Great Britain, 1992.
5. Berelis, Guntis. *Latviešu literatūras vēsture*. Rīga: Zvaigzne ABC, 1999.
6. Frederiksen, Klaus Rød. „*Ord til næste. Et bogstav- og kalorierigt interview med forfatteren Helle Helle*”. Griflen, 1996.
7. Hansen, Gyde; Andrew Chesterman. *Efforts and Models in Interpreting and Translation Research*. John Benjamins B.V. 2008.
8. Kassebeer, Søren: “*Den halve historie er altid den bedste*”. De Bergske Blade, 2005-04-16
9. Thorsen, Lotte: “*Alle mennesker kommer sgu fra et sted i provinsen*”. Politiken, 2005-05-07
10. Veisbergs, Andrejs. *Tulkojumvaloda*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2013.
11. Vizuālās mākslas žurnāla *Studija* pielikums „*Minimālisms*”. Rīga: Neputns, 2009.
12. Zauberga, Ieva. *Theoretical tools for professional translators*. Rīga: Latvijas Universitāte, 2004.

Darbā izmantoto vārdnīcu saraksts (iekļauj arī vārdnīcas internetā):

1. *Akadēmiskā terminu datubāze „AkadTerm”*. LZA, 2005-2014. Pieejams:
<http://termini.lza.lv>

2. *Angļu valodas enciklopēdija „Encyclopædia Britannica, Inc.”* 1999-2014. Pieejams: <http://britannica.com>
3. *Dāņu, norvēģu, zviedru un somu īpašvārdu atveide latviešu valodā*. Zinātniskais redaktors Ojārs Bušs. Rīga: Norden AB, 2003.
4. *Interneta pakalpojums „letonika.lv”*. Tilde, 2014. Pieejams: <http://letonika.lv>
5. *Interneta vārdnīca „ordbogen.com”*. Frazeoloģismi. Ordbogen A/S, 2014. Pieejams: <http://ordbogen.com>
6. *Interneta vārdnīca „ordnet.dk”*. Vadošais redaktors Lars Trap-Jensen. DSL, 2014. Pieejams: <http://ordnet.dk>
7. Lomholt, Karsten. *Latviešu-dāņu, dāņu-latviešu vārdnīca*. Rīga : Norden, 1995.
8. *Pirmā latviešu lamu vārdu vārdnīca*. Tukums: I/U „Diēta”, 1999.
9. *Skaidrojošā vārdnīca „Tezaurs”*. Sastādītājs A. Spektors. LU-MII, 2009-2014. Pieejams: <http://tezaurs.lv>
10. Tiesšaites internetvārdnīca „*Karolines Køkkenleksikon*”. Arla Karolines Køkken, 2008-2014. Pieejams: <http://leksikon.arla.dk>
11. Tildes datorvārdnīca. Sinonīmu vārdnīca. Rīga: Sabiedrība Tilde, 2009.
12. *Valodniecības pamatterminu skaidrojošā vārdnīca*. Sastādījis autoru kolektīvs V. Skujiņas vadībā. Rīga: VVA, 2007.
13. *Vārdu nozīmes skaidrojošā internetvārdnīca „Navnebetydning”*. 2007-2014. Pieejams: <http://navnebetydning.dk/>

Darbā izmantoto interneta resursu saraksts:

1. *Alternatīvās medicīnas internetkatalogs*. 2008-2014. Pieejams: <http://am.ros.lv/>
2. Blum, Kristian. *Tendenser i 1990'ernes danske kortprosa*. Kolding: Syddansk Uni. Pieejams: <http://ej.uz/w242>
3. *Dānijas Valsts Mākslas fonda mājaslapa „kunst.dk”*. 2014. Pieejams: <http://kunst.dk>
4. *Interneta resurss „Danske digtere”*. SDU HOME, 2000-2014. Pieejams: <http://danskedigtere.sdu.dk>
5. *Interneta vārdnīca „forfatterweb”*. DBC, 2014. Pieejams: <http://forfatterweb.dk>
6. *Literatūras bibliotēkas mājaslapa „Literatursiden”*. Sastādītājs Knud Schulz. "Foreningen Litteratursiden", 2008-2014. Pieejams: <http://litteratursiden.dk>

*Visi internetresursi skatīti 2014. g. 19. aprīlī.

1. PIELIKUMS. Helle Helle *"Eksempel på liv"*

To gader længere væk vågner Marianne med voldsomme smerter i maven.

Hun sætter sig op i sengen og løfter dynen til side. Det midterste af hendes krop bevæger sig på en måde, hun ikke selv har kontrol over. Mest af alt ser det ud, som om et stort dr er begyndt at trække vejret i hendes mellemgulv.

Hun rejser sig og stiller sig på gulvet. Hun når ikke engang at opremse gårsdagens måltider for sig selv, om hun har indtaget noget forgiftet, noget, der gærede, husker ikke, hvad hun har drukket. Hun presser begge hænder hårdt imod maven for at standse dyrets bevægelser.

Det første opkast lander lige foran hendes fødder og udsender en lugt af våd pels, til trods for sit indhold. Det er ikke noget dyr, hun kaster op. Det er et bogstav. Først tror hun, at det er et A, men da hun bøjer sig og kigger nærmere på det, ser hun, at det er et Å, og så kommer det næste bogstav, et K, direkte ud gennem halsen, og hun kaster op for alvor. En strøm af bogstaver vælter ud af hendes mund, O og T og J og P, der er flere af hver slags, langt over 28, alfabetet forlader hende mindst fire gange. For hvert bogstav lettes trykket i maven en smulle, og til sidst er der kun en svag smerte rundt om navlen, men den forsvinder, da hun spytter det sidste R ud og sætter sig på sengen.

Hun er for udmattet til at hente en spand og en klud, ved heller ikke, om det passer sig at vride alfabetet op og spule efter, føler en underlig stolthed over sin præstation, selv om hun selvfølgelig stadig sveder og lægger sig ned i de kølige dyner, og det hjælper.

Marianne glæder sig over, at middagens skaldyr ikke var forgiftede, at intet råd har fundet sted i hendes indvolde. Hun ligger ganske stille og betragter bogstaverne nede på gulvet, hendes højre hånd hænger ud over sengekanten og peger på et O.

Så står hun op og spiser et æble, mest bare at få gang i systemet.

To gader længere væk står en ældre kvinde i køkkenhaven og begraver sit kørekort i den halvfrosne jord.

Hun har lagt en buket blomster for høfligheds skyld. Hendes mor opdrog hende sådan. Moderen gav hende også navnet Gyritte. Gyritte lærte først tale, da hun var tre år gammel.

I 74 år har hun uophørligt insisteret på navnet Brøndkarse.

I dag forstår hun, at det kan være lige meget.

Hun skal alligevel dø i glemsel, når alle de andre er døde. Og hvem skal så sætte monumentet? Hvem skal skrive hendes navn i flint? Eller hvad de nu laver gravstene af?

Ingen skal gøre det. For hun vil blive den sidste. Og skulle der være andre tilbage, har de aldrig kendt hverken hende eller navnet.

Det skulle nok lige passe. For livet har altid plaget hende. Og livet skal nok blive ved med at plage. Og hun skal nok blive den sidste, som slipper for det.

Tænker Gyritte, og stamper jorden fast.

Det har været en dårlig nat.

Der skal komme flere.

To gader længere væk har en mand endelig fået billedet op på væggen.

Det forestiller to svaner, som ved et uheld har fået viklet deres halse ind i hinanden. Solen på billedet er ved at gå ned, og man forstår deres panik. Hvordan skal de skelne sig selv fra den ande i mørke? Og hvis der kommer en natlig krybsskytte på svanejagt, hvordan skal de så skynde sig væk?

Manden retter på billedet og henter sin riffel.

Der kommer et hul i væggen. Den er ellers lavet af noget hårdt.

I lejligheden ved siden af står en ung mand med en pistol rettet mod sin tinding. Han mener ikke selv, at han har skudt.

Hans fødder kan tydeligt mærke en splint i trægulvet. Hans højre hånd holder om det kolde metal. Hans mund smager ikke af blod, men af ord.

- Kom bare ind, siger han, og hans hånd falder ned ved siden af kroppen.

- Det er muligvis mig, der har udrettet en skade på din væg, siger naboen med ret ryg.

De finder naboens kugle i brystet på en læderjakke i klædeskabet.

De begynder at tale om ting og sager, som de interesserer sig for.

I køkkenet ved siden af er en pige ved at skænke sig et glas mælk.

- Du må ikke tage den sidste mælk, råber hendes søster inde fra stuen. - Hvad skal jeg så komme i aften?

- Nå, nej, råber pigen tilbage og sætter mælkekartonen på bordet. Den er allerede så godt som tom.

Pigen har et glas mælk foran sig og en voldsom tørhed i svælget og en søster, der ikke kan leve uden mælk i sin kaffe om morgenen.

Pigen sidder ved køkkenbordet og kigger på mælken. Hun hælder vand i et glas og drikker det og kigger på mælken. Hun hælder mælken i vasken og skyller efter og kigger på glaset. Hun vasker glasset op og går ind på sit værelse.

Hun ligger i sengen med alle fem fingre i munden. Hvis hun tager dem ud, vil hun begynde at græde. Det gør hende så forfærdelig trist, at alle mennesker skal dø. Hun kan ikke lide at forestille sig det. Men hun fortsætter. Hendes fingre smager af sæbe.

På den anden side af væggen sidder søsteren stadig i stuen og øver sig i at slukke lyset ved hjælp af tankekraft. Der bliver ved med at være lyst. Ellers sker der ikke noget.

Marianne opdager en usædvanlighed i dagligstuen.

Et hul med en radius på ca. 14 cm er opstået i gulvet ved siden af spidsebordet. Ved hjælp af en sten, som hun lader falde, skønner hun dybden til at være omkring 4 meter. Det høres en svag lyd af vand, da stenen rammer.

Marianne dækker hullet med Det Store Leksikon. Hun hader vand. Bogen er en klassiker. Derom ingen tvivl.

Af og til, når hun ikke har andet at lave, vil hun rammes af en pludselig lyst til at tage leksikonet i hænderne.

- Velkommen i klubben, siger Hr. Frank til sine fire søskende to gader længere væk.
 - Hvilken klub, spørger Dorte Frank.
 - Klubben af ugifte familiemedlemmer uden forsørgerpligt, der har besluttet sig for at fejre julen i fælleskab, svarer Hr. Frank og tænder et stearinlys.
 - Den omtalte klub eksisterer ikke, siger Villy Frank og spytter på sine fingre.
 - Vi har besluttet os for at fejre julen uden dig, siger Erling Frank og sætter fingrene på vægen.
 - Du er en pestilens, siger Benedicte Frank og vifter røgen væk.
 - Det var sørens, siger Hr. Frank. - Det var sørens.

Navne, eller hvad de hedder:

På samme måde som ting, følelser og steder får deres egne betegnelser, navngives også mennesker. Navnet er en måde at skelne den enkelte fra de andre på.

Man kunne opkalde dem efter intelligens, humør eller øjenfarve. Endnu flere ville i så fald hedde det samme.

Navnet bevares for det meste livet igennem. Et navn er det eneste bestandige, et fast holdepunkt.

Ingen af dem vil påstå, at deres krop er den samme som ved fødslen eller i 10-årsalderen eller når som helst. En krop forandrer sig og minder foruroligende lidt om sig selv for megen søvn eller glæde, maverne tiltager og aftager, huden folder sig i sit eget umulige mønstrer.

En krop er hele tiden en ny krop, og dog kalder de den det samme, og kroppen lystre for det meste, for kroppen ved, hvad den hedder. Det er det vigtige. Navnet er det eneste, som kan få kroppen til at tro på, at den ikke er forsvundet og erstatter med en ny.

Der findes eksempler på kroppe, der ikke vil vedkende sig bestemte navne. Dette kan være et symptom på indestængt vrede, se også *alder*.

- Og hvad har så fået Jer til at træffe den beslutning, siger Hr. Frank til sine fire søskende to gader længere væk.

- Du har en usympatisk natur, siger Benedicte Frank. - Som barn gav du løgnagtigt udtryk for at kende det perfekte skjulested.

- Du låste mig inde i klædeskabet, siger Erling Frank.

- Det var ikke så meget din fejhed, siger Villy Frank. - Det var mere ensomheden, en hel sommerferie.

- Og angsten for lys, der grundlagdes i netop de 7 uger, siger Dorte Frank.

Da Marianne var under 10 år, forestillede hun sig tit, at nogen ville placere et kamera på en kran og køre kranen efter hende med filmen rullende, når hun gik i skole. »Mariannes Dag« skulle filmen hedde, og hun skulle selv fortælle om sine gøremål og sit penalhus og sprogets uvirkelighed hen over billederne af hende og de 27 andre elever i klassen.

Marianne gik på fortovet med tasken i en ret vinkel fra kroppen og kranen efter sig. En morgen kom hendes veninde ud af det flade hus på vejen og gav sig til at diskutere udseendets betydning i forhold til det andet køn.

- Vi to er ret så almindelige, sagde veninden. - Men vi har vores gode hoveder.

Om aftenen stod Marianne foran spejlet og prøvede at få intelligensen frem i øjnene. Dagen efter fyldte hun 10.

- Det var den sommer, hvor den sorte krage flaksede rundt i byen for at hakke øjnene ud på folk, siger Dorte Frank. - Jeg sad på havebænken og spiste grus. Du kom forbi og spurgte, hvad jeg lavede, og jeg sagde det, som det var: jeg spiste grus. Du spurgte, om jeg var klar over, at grus i mavesækken kan forårsage en katastrofe. Jeg spurgte, hvad du mente. Det er en katastrofe, sagde du, at grus i mavesækken kan gøre én så tung, at man falder om i græsset og aldrig mere kan rejse sig. Netop da landede den sorte krage lige foran os.

- Du løb med mig op mod huset, siger Erling Frank. - Jeg kiggede mig ikke tilbage, for jeg tænkte, at sorte krager måske har det som slanger: de provokeres af blikke og går straks til angreb. Vi løb ind i huset og gennem forstuen og videre mod soveværelset, og du havde nøglen til klædeskabet i din lomme og låste op, og jeg forsvandt i mørket mellem 14 par flonelbukser og skjorter og en ruskindsjakke.

- Det tog kun få minutter for mine øjne at vænne sig til mørket, siger Villy Frank. - Det er noget, der sker i pupillerne. De udvider sig eller trækker sig sammen.

- Da jeg ikke længere var bange, begyndte jeg at hoppe op og ned i skabet, siger Benedicte Frank. - Det gik op for mig, at jeg på ingen måde var blevet tungere end før, og at jeg derfor til hver en tid ville kunne løbe min vej. Så jeg besluttede mig for at forlade skabet.

- Men du havde låst det, siger Dorte Frank, - og du svarede ikke, da jeg kaldte på dig. Jeg råbte højere og højere, men jeg vidste godt, at det ikke ville hjælpe. For der var ikke en lyd at høre ude på den anden side af skabet, og så stille har du aldrig været.

- Hvor længe tror du, man kan slukke sin tørst i tårer, siger Villy Frank.

- En ret betragtelig til, heldigvis, siger Erling Frank. - Men det forstås, at en krop, som ikke tilføres væske i en længere periode, nødvendigvis får besvær med at rejse sig.

- 7 uger er en længere periode, siger Benedicte Frank. Og selv om du har et stort behov for frihed, burde du ikke have stået til søs netop den eftermiddag.

- Har du nogen sinde overlevet på ruskind, siger Villy Frank. - Ruskind og visheden om, at du efterhånden udmattes så meget, at du dårligt har kræfter til at skære låsen ud af klædeskabet med dine fingernegle.

- En negl vokser 1 millimeter i døgn, siger Dorte Frank. - Ved du, hvor lidt der er?

- Hver gang mine negle var slidt ned til det røde kød, måtte jeg vente på, at de igen voksede ud og kunne bruges til at ridse med, siger Erling Frank. - Og selv når neglene var vokset lidt, havde jeg ikke altid kræfterne.

- Der gik 7 uger, siger Benedicte Frank. - Men så havde jeg også fået skåret låsen fri, og den faldt ud på den anden side af klædeskabet. Jeg skreg, da døren gik op, for dagslyset ramte mine øjne, og jeg pressede hænderne for ansigtet og måtte udvide mellemrummet imellem fingrene gradvist for at vænne mig til lyset. Og til sidst kunne jeg kigge ud i rummet.

- Den sorte krage sad på gulvet, siger Erling Frank.

- Den så på mig, siger Dorte Frank.

- Et grimt barn bliver en smuk voksen, sagde Mariannes mor engang, og Marianne sagde det videre til den af sine veninder, der havde langt hår og store, blå øjne.

Marianne begyndte at lege meget alene i baghaven. På sin vis dyrkede hun ensomheden, men hvis det ind imellem blev for kedeligt, gik hun ind på sit værelse og fandt kassettebåndoptageren frem. Hun stillede sig selv forskellige spørgsmål og optog dem på båndet med pauser imellem, så hun kunne nå at svare. Det bedste var at finde et gammelt bånd med spørgsmål, hun ikke længere kunne huske.

Elementer af uforudsigelighed interesserer stadig Marianne. Gamle huskesedler, for eksempel. Det er spændende at spise noget, man ikke har planlagt.

- Så julen må du fejre uden os, siger Benedicte Frank og tager sin frakke på.
- Men du skal nok få andet selskab, siger Villy Frank og knapper frakken.
- Vi har en gave til dig, siger Erling Frank.
- Den sidder inde i skabet, siger Dorte og smækker døren.

Alder, eller hvor gamle de er:

De kan på ingen måde selv kontrollere deres alder. Den er evigt tiltagende. Enkelte mennesker kan under længere hukommelsestab tro sig yngre, men en hurtig aflæsning af tandsættet og knoglernes tykkelse afslører den nøjagtige alder, som dog alligevel aldrig er helt korrekt, idet den hele tiden forøges.

Selv om de er magtesløse og ikke har lov til at sige hvad som helst, når de bliver spurgt, hvor gamle de er, bryder de ofte denne regel. Det giver dem en skyldfølelse, som de kompenserer for ved f.eks. at beskyldte sig selv for at være dårlige tabere og elendige dansere, hvis nogen skulle spørge.

Ethvert tidspunkt for møder mellem to kønsceller i et mørkt kammer, på en eng, i biler eller på officielle steder, afgør det udfangne menneskes alder i forhold til resten af verden. Ethvert levende menneskes alder henviser til et præcist tidspunkt for en kønsakt. Ethvert menneske beviser to andre mennesker, og en del har ikke lyst til at vedkende sig dette.

Mange er utilfredse med deres alder. Mange ville gerne ændre den. De fleste ved, at det er umuligt. Tilbage er kun en bestandig vrede rettet mod de to mennesker, der gennembrød kroppenes afstand på et alt for tidligt eller alt for sent eller alt for forkert tidspunkt.

Mange af dem bærer en sådan vrede i sig og kan aldrig slippe den.

Marianne sidder under spisebordet og lakker sine negle.

Nogen tid forinden var hun et sted omkring 8 år og øvede sig i at få langt hår, som hun kunne dække sit ansigt med, hvis nogen stillede hende et spørgsmål. Hun fandt en karklud og lagde den på hovedet og sad på sit værelse og øvede sig. Ind imellem gik døren op, og Marianne kunne svare på hvad som helst.

Til sidst begyndte hun at gå ud på samme måde, men af og til kom hun til at nikke eller ryste på hovedet. Så faldt karkluden af, og pludselig var der så meget, der skulle forklares. Heldigvis var hendes hår på den tid allerede vokset en del, og hun var også mere moden af sig.

To gader længere væk betragter forældrene deres fælles datter. Hun er begavet og har kun enkelte skønhedsfejl. Ud over at bestå den mundtlige prøve har hun gennemført en diæt baseret på 150 gram protein dagligt. Hun supplerede med sukkerfrit tyggegummi.

Således kan hun uden problemer passe armbåndsuret i 14 karat, som de købte hos den lokale guldsmed. Hun tager det på kl. 12:03 i dagligstuen.

To gader længere væk sidder en mand i sit hus og græder.

Stormen har lagt sig, og han kigger på sit ur.

Han tæller antallet af tårer pr. minut. Han ganger antallet med antallet af minutter, han har grædt. Han lægger summen til summen af alle de tårer, han forventer at græde, før han holder op. Han holder op.

Han kigger på sit ur. Han siger til sig selv, at det er et gammelt ur. Han siger til sig selv, at tiden på det gamle ur er upålidelig. Han vil korrigere summen ved selv at tælle sekunderne.

- En. To. Tre.

Uret har flyttet sin ene viser 4 sekunder. Han dividerer et minut med 4 sekunder. Han dividerer et minut med 3 sekunder. Han udregner differensen og trækker den fra antallet af minutter, han har grædt.

Han har glemt antallet af tårer pr. minut. Han begynder at græde.

Stormen har lagt sig, og han kigger på sit ur.

To gader længere væk står en kvinde ved et lyskryds og planlægger en ulovlighed. Lyset er rødt, og hun skal lige til at gå over, men kigger sig af gammel vane først til venstre og så til højre og så til venstre igen. Der er ikke ét menneske i nærheden.

Lyset skifter til grønt. Lyset skifter til rødt. Endelig en bil langt ude til venstre. Lyset når at skifte to gange, før føreren af den blå Mazda er så tæt på, at kvindens ulovlighed vil være åbenlys. Hun skal lige til at gå over. Den blå Mazda rykker tættere på. Ved rattet sidder kvindens mor, som er på vej ind til byen.

Kvinden genkender moderens røde halsklud og bliver stående. Moderen vinker og kører gennem krydset ind mod centrum.

Bilen er borte, og kvinden står længe og venter. Så går hun over. Der er ingen, som bemærker det.

Marianne kører i bus og opdager, at hun er den eneste i bussen, der ikke bærer briller. De 34 andre passagerer kigger på Marianne og nikker. Marianne kigger ud ad vinduet. Alle folk på gaden bærer briller og kigger op på Marianne. Marianne kigger på chaufføren oppe i spejlet, og han kigger tilbage igennem sine røgfårvede glas.

Marianne kigger ned på sin taske og ser en seddel stikke op. Hun folder der ud og læser:

offer for campingtur i en alder af 14

plasticpose (farligt indhold)

kamoufleret læbestift ved middagsselskab

»alle andre har en hund«

sjippetov

mandag

spyttede gennem brevsprækken (brød sig ikke om kokosnød)

elektrisk stol: øjnene er det første, der løsriver sig.

Marianne lægger sedlen tilbage i tasken og kigger sig rundt. De 34 andre passagerer kigger ud ad vinduet. Alle folk på gaden står med ryggen til og kigger ind i butikkerne. Marianne kigger op på chaufføren, som kigger ud på trafikken igennem sin forrude. Marianne kigger ned på sine hænder. Hun har lyst til at holde dem op foran øjnene. Hvis hun gør det, vil hun muligvis befinde sig i et stormagasin eller et andet sted. Af en bestemt grund gør hun det ikke. Bussen kører og kører.

To gader længere væk står en blind mand uden for et supermarked.

Søsteren står ved siden af med en plasticpose i hver hånd. Hun er et par år ældre og fungerer som guide.

Hver eneste dag følger hun ham ind i butikkerne og fylder varer i hans kurv. Hun hjælper ham med at betale. Hun åbner dørene for ham.

Nu står de på fortovet. Han rækker efter hendes hånd. Hans stemme ryster. Han vil vide, om det er smukt vejr.

- Muligvis, siger hun. - Mod øst ser himlen om lidt ud som et smeltet øje. Hvis det var blå.

I Centrum Kiosken er ejeren ved at betjene en kunde.

- 20 cigaretter, siger kunden og lægger lige penge på disken.

Ejeren lægger 50 cigaretter frem.

- Nej, bare 20, siger kunden, og ejeren lægger 50 cigaretter mere.

Kunden deler cigaretterne i to bunker, 20 i den ene, og 80 i den anden.

- Den lille bunke er min, og den store beholder du, siger kunden og stikker de 20 cigaretter i lommen.

- Javel, ja, siger ejeren, - og hvad skal jeg så af med?

- Regn det ud på kasseapparatet, siger kunden, og ejeren slår beløbet ind.

Det bliver 111 kroner.

- Det er godt nok blevet dyrt, siger ejeren og betaler kunden med lige penge.

- Det er det bestemt, siger kunden og forlader butikken.

To gader længere væk er det dagen før skilsmisse.

En mand deler klaveret i to lige store dele og kommer til skade. Saven ridser en kort flænge i hans underarm.

Han laver en bandage af gårsdagens avis og forbereder en afskedstale til sin kone. Midt i sætningen »den første gang havde du en blå stråhat« falder hans blik på et billede i avisen. Det forestiller Bornholm. Han ville gerne til Bornholm. Han ved ikke hvorfor. Måden de taler på måske, og de vemodige øjne.

To gader længere væk begynder en pige at gøre rent.

Hun fejer alt af bordene og kommer det i poser. Hun bærer poserne ned i gården og vinker til naboen. Hun sveder på vej op ad trappen og tørrer ansigtet i støvekluden. Hun polerer hylderne og vasker gulvene i sprit og tømmer sofaen for overflødig stof og kaster det hele ud ad vinduet. Hun lukker vinduet og slår en rude itu for at sikre sig en konsekvent udluftning. Hun fjerner billeder og skurer vægge og trækker alle søm ud.

Til sidst er der kun møblerne, som fylder.

I lejligheden ved siden af skriver en kvinde sine erindringer.

Som barn yndede hun at foregive en vis mangel på intelligens.

Gående ned ad hovedgaden med sin far i hånden formåede hun at vække en del postyr ved at savle og rulle øjnene i forskellige retninger. Hun elskede ham højt og ønskede, at flere skulle beundre ham: et handicappet barn, og faderen beklager sig aldrig. Han ved endnu intet om dette.

I dag fungerer hun.

To gader længere væk har faderen sat sig ved middagsmaden.

Da han var 6 år, lykkedes det ham at få en tegnestift ind mellem fortænderne, idet nogen havde tabt den i en brunsviger.

Senere lærte han at tygge langsomt. Han slår gafflen mod tallerkenen hver gang, han synker. Oksestegen er sej og indeholder et fuldstændig symmetrisk blyhagl.

- Det er en tendens, siger han til sin kone.

Ord, eller hvad de siger:

Verdens samlede antal af ord fordeler sig i stumme ordskyer, svævende over hvert enkelt menneske. Ordene tildeles en lyd, så snart mennesket under skyen rækker armen op og fanger et ord og putter det i munden og spytter det ud.

Ikke to ordskyer er ens. Ethvert menneske har sin egen, de er som fingeraftryk og håndskrift på én gang: nogle ord er medfødte, andre er tillærte og placeres i ordskyen, efterhånden som mennesket udvikles.

Ordskyerne består af en kerne og en flygtig omkreds. De fleste kerner minder en del om hinanden: ord som *sol* og *nat* og *vand* er faste gengangere. Den flygtige omkreds er langt mere forskellige fra menneske til menneske. Her findes ord som *lidenskabsløs*, *kalkéropapir* og *undertiden*.

Nogle mennesker bruger ordskyen flittigt og varieret, strør om sig med bestandige fornyelser af sproget, former sætninger aldrig set før. Andre benytter sig hovedsageligt af kernen, det kan være så enkle ord som *jeg*, *du* og *kaste op*. Det er inden for den sidste gruppe, at de virkelig fåmælte typer findes; mennesker, der for eksempel aldrig benytter sig af ordet *kærlighed* et helt liv gennem, hvor meget de end elsker og lider og længes.

Mennesker med et stort ordforbrug har tendens til at mene, at de fåmælte er mindre begavede og uden nogen mening om noget.

Sådan forholder det sig ikke. Mange er simpelt hen for langsomme i optrækket og når ikke engang at række armen op efter et ord, før andre allerede har spyttet deres ud.

Enkelte er bare forslugne.

Noget af det værste, Marianne kan forestille sig, er at bytte rundt på to breve, hun har skrevet. Før hun lukker kuverterne, kontrollerer hun altid, at navnet udenpå er det samme som i brevets øverste linie. Alligevel åbner hun kuverterne, lige før hun går ud ad døren for at poste dem. Hun standser i entreen og åbner og lukker og åbner, indtil kuverterne til sidst er så nussede, at man ikke kan være bekendt at sende dem.

Marianne har en del breve liggende, som hun aldrig får sendt. De minder hende om de sedler, hun skrev til sig selv, da hun lige havde lært at skrive. »Husk at du er sur«, kunne der stå på sådan en seddel om morgenen, når hun vågnede.

- Hvad er det, ville hun spørge sin mor, som stod og foldede viskestykker ude i køkkenet.

- Det må være noget, du selv har skrevet, ville moderen svare, og Marianne ville krølle sedlen sammen og være sur igen. Og nogle gange kom hun i tvivl om, hvad hendes mors navn var. For hun brugte det jo aldrig.

- Jeg finder mig selv forkastelig, siger Pontus Anderson til sig selv, siddende på sin sofa imellem 12 æsker chokolade to gader længere væk.

- Jeg finder mig selv forkastelig, fordi jeg udfylder tomrummet i mit liv ved at fylde min notesbog med afmærkninger ud for et utal af datoer, hvor en eller flere af mine bekendte har fødselsdag eller bryllupsdag eller længerevarende sygeleje. Jeg glemmer aldrig en eneste, jeg sender chokolade rundt over det meste af byen, det er forkasteligt, jeg gennemskuer mine egne motiver. Men jeg fortsætter.

- Pontus Anderson er ynkelig, siger en mand til sin kone, imens hun balancerer med en 2 kilos-æske på vej ned ad trappen to gader længere væk,

- Hvornår har du sidst set ham? Hvor mødes I henne? Hvor får han pengene fra? Hvorfor går du ikke med det samme? Gå hen og udskift dit efternavn til et, der begynder med A. A for anderøv, ak og aldeles idiot. Det står skrevet på ryggen af dig.

- Jeg har ikke set ham siden 4. klasse, siger konen.

- Hvem er Pontus Anderson, råber en mor til sin stadigt hjemmeboende søn, der ligger i sengen og plejer sin 2. dags-forkølelse.

- Kender ham ikke, svarer sønnen og spiser chokolade nummer 8 ud af æsken.

- Var han ikke portør, råber faderen inde fra stuen.

- Er han ikke ansat i banken, spørger en nygift kone sin mand i lejligheden nedenunder.

- Spørg mig ikke, siger manden. - Du ved, at jeg ikke har været der i flere år. Det begyndte som en svag synsforstyrrelse, hver gang jeg hævede min løn. Jeg tillagde bankens dårlige indeklime skylden for mit problem, tør luft kan ikke irritere øjets slimhinde, men da først hyletonen i mit højre øre tiltog i styrke, forstod jeg, at jeg simpelt hen blev fysisk påvirket af at se på alle de mennesker, der udelukkende beskæftigede sig med pengesager.

Det blev værre og værre for hver gang: jeg træder ind i banken, kniber øjnene sammen, men ser alligevel alting dobbelt, enhver lyd komprimeres og presses ind i den stadigt højere tone, som hyler i øret, og hver gang må jeg sætte mig i læderstolen ved siden af valutakursene og hvile mig i flere minutter.

De vænner sig efterhånden til det i banken, regner måske med, at jeg har dårligt hjerte og har brug for en pause. De indretter et lille kaffebord ved siden af læderstolen for

at vise deres velvillighed, jeg har altid været en god kunde, og det hjælper faktisk med kaffe.

Jeg begynder at holde af min plads, går efterhånden i banken flere gange ugentligt for at kunne sidde der, de sætter en potteplante på bordet og lægger en pude i stolen, som ingen andre end jeg sidder i. Der kommer TV og telefon og kage til kaffen, og jeg føler mig som en kær gæst og har fuldstændigt glemt, at jeg engang led under mine besøg i banken.

Sådan går der nogle måneder, og en dag ringer telefonen, men det er ikke til mig. Det er til direktøren, og jeg rejser mig for at hente ham, han sidder midt i sin frokost, og han går med mig tilbage og sætter sig på min plads. Han sidder der længe, samtalen trækker ud, han bliver siddende og siddende, og jeg går rastløs rundt i banken, og igen begynder mit syn at svigte, så jeg trænger virkelig til at sidde ned.

Jeg henvender mig til sekretæren, fortæller om mit problem, men hendes stemme er ikke andet end en hyletone i mit højre øre, biiiii, biiiii, siger hun, biiiii, og hun skriver videre på sin maskine. Næsten i blinde når jeg ud til direktøren, netop tidsnok til at skimte, at han lægger røret på og snupper en kage fra mit fad.

- Det var bare forkert nummer, siger han.
- Forkert nummer, siger jeg. - Og så tillader De Dem at blive siddende så længe.
- Det tog højst fire minutter, siger direktøren og spiser en kage mere.
- Fire minutter, siger jeg. - Er De klar over, hvor lang tid fire minutter er for en synsvækket mand, på vej til også at blive døv? De har mistet en kunde.

Og jeg forlader banken med ret ryg.

Og jeg går aldrig derhen igen, aldrig.

Hans nygifte kone sidder i sofaen og tygger langsomt et stykke chokolade.

To gader længere væk står en kvinde ved en køledisk og planlægger en ulovlighed.

- Kan jeg få Deres navn og adresse, siger Pontus Anderson og retter på en frossen laks.
- Der skete intet, hvisker kvinden med begge hænder på ryggen.
- Og hvilken dato er De født, spørger han og noterer svaret i sin notesbog.

Marianne har ikke altid været sig selv, sådan ser hun i hvert fald på det i dag.

Det er ikke naturligt at gemme en tallerken med kartofler og sovs i klædeskabet, hvis det banker på døren.

Det er heller ikke naturligt at skrive skilte med påskriften 2 LITER MÆLK og holde dem op foran købmanden.

I dag kender Marianne sig selv. Hun ved bare ikke, hvem hun skal præsenteres for. Hun ved heller ikke, hvad hun skal sige, hvis hun møder en fremmed. Det første, hun gør, er altid at forestille sig, hvordan et menneske ser ud, når det sover. Selv er hun vågen det meste af tiden; hun ved ikke, hvad hun ellers skulle. Hun føler sig så dum, når hun drømmer. Der er så mange andre ting, hun hellere ville gøre.

En mand går gennem gaderne uden sit ur. Han passerer et torv og når frem til en gammel skole. Han stiller sig i skolegården og venter på at klokken skal ringe. Han står længe med blikket rettet mod det yderste vindue på 2. sal. Så kigger han ned mod sin ene fod og bevæger tæerne lidt inde i sine støvler. Han kigger op igen.

Sneen begynder at smelte oppe på taget. Sneen bliver til vand og løber gennem et rør og videre hen ad fliserne. Træet i midten af gården springer ud, og solen skinner grønt igennem det. Klokken ringer.

På 2. sal flytter Marianne sin højre pegefingre fra klokken og lukker sin taske. Hun går ud af lokalet med sin frakke over armen og lyden hængende i øret. Hun lukker døren bag sig og tager sin frakke på gående.

Ude i gården falder bladene af træet, og det begynder at sne. Hun går videre gennem byen og passerer torvet, hendes ånde ses regelmæssigt som hvidt støv. Det er koldt uden handsker, folk sparker sneen efter sig som hunde, nogle har travlt, og andre standser op, og imellem dem er hun selv.

To gader længere væk erkender to mennesker, at de elsker hinanden.

De sidder på hver sin stol og erkender det. Det er ikke noget, de har talt om før. De har slet ikke talt sammen før. Men de har set på hinanden over en disk 31 gange. Han lagde pengene. Hun tog imod. Nu elsker de hinanden fra hver sin stol.

Hun foreslår, at de drikker mælk af den samme kop. Han bryder sig ikke om mælk.

Hun foreslår, at de bider hinandens negle. Det vil han ikke.

Han foreslår, at de bytter øjne.

Hun henter saksen.

Og det gør virkelig ikke ondt. Kærlighed dulmer.

På et tidspunkt ligger Marianne på ryggen i sneen og forsøger at miste jordforbindelsen. Ved at holde øjnene stift rettede mod den blå himmel, kan hun nogle gange udelukke alt andet og narre sin krop til at tro, at den svæver. Det er vigtigt for hende at holde fast i følelsen.

Det meste af sin barndom faldt hun uheldigt imod dukkehuse og puslespil: hun sprang fra toppen af en høj kommode placeret på hendes eget værelse. Den ene gang ramte hendes fodballe et hårdt dukkemøbel, hvorved selve foden flækkede, og hun måtte iføre den mere end tre par strømper for at standse blodet.

Marianne brød sig ikke om at få for meget opmærksomhed.

En gang ville hun klappe en hest ude på en gård, imens forældrene så den anden vej. Hesten satte tænderne omkring hendes knæskal og slap ikke, før noget løsnede sig. Hendes bukser gik i stykker, og det var umuligt at skjule, hvad der var sket. Først da forældrene blegnede, besvimede Marianne og vågnede senere på hospitalet, hvor man lappede hende sammen og gav hende frit valg imellem røde og gule bolsjer.

Det hele var en pinlig affære. Marianne tænker stadig på den, når noget gør ondt. Alting kan altid gå meget værre.

Sidst på dagen forlader en mand sit hus iført jakkesæt og med en beskeden håndtaske i venstre hånd. Tasken indeholder et stop-ur og en halv liter skyllemiddel i en orange termokande af plastic.

Manden går gennem parkerne og sætter sig ved jernbanen et godt stykke fra skinnerne. Han åbner tasken og nulstiller uret, skruer låget af termokanden og lægger det ved siden af sig.

Han sætter uret i gang og drikker den første mundfuld efter 30 sekunder. Toget ankommer 10 over hel.

- Jeg forlanger en forklaring, siger Vante-Hans til sin kusine et stykke derfra.

Kusinen vifter med ugebladet foran sig og tænder næste cigaret.

- Om vinteren pudsede du næse i dine hænder, siger hun og trækker vejret igen.

- Jeg bor i en verden uden humor, siger Hans. - Gid vinteren ville vare ved.

Marianne kan egentlig godt lide sin adresse, hun ville bare ønske, hun altid var alene om den. For eksempel flyttede der engang to gamle damer ind på hendes badeværelse, de gik i gang med at renovere fliserne på gulvet, og Marianne vågnede hver morgen ved lyden af deres hammer og mejsel.

Marianne gik rundt på strømpe sokker for ikke at blive opdaget, hun hentede sin avis foran døren og foldede den først ud inde i soveværelset, hun læste artiklerne to gange uden at forstå noget.

Om natten lå hun under to tunge dyner, men dynerne kunne ikke holde hende nede. Hun måtte rejse sig og liste ud på badeværelset og hælde hvid maling ud over fliserne og liste tilbage i seng.

Hver morgen hørte hun deres ærgrelser, de gik i gang ed sprit og acetone og mejsel, nu kunne de begynde forfra, Marianne sad og holdt sig for ørene. Hun kunne leve med larmen og stemmerne og besværet, når hun skulle børste sine tænder. Det var bare deres ihærdighed og det, at hun ikke hjalp dem, men hun ville ikke, gad ikke, hun havde ikke bedt om deres assistance.

To gader længere væk dør en kvinde af grin.

De bærer hende væk på et uldent tæppe og standser med få meters mellemrum, dels for at samle kræfter, dels for at dække deres ansigter med hver sit hvide halstørklæde. De er flove over at smile, mens de bærer på et lig, men latteren hænger stadig i luften.

Senere vil nogen begynde at græde, og de vil optage gråden på kassettebånd og afspille den for hinanden igen og igen, og de vil male stjerner på håndfladerne for at mindes hendes dødsdag og for at huske at købe nye kassettebånd. Hun ler i sin himmel, vil de sige til hinanden og kigge derop.

Mariannes ene arm er begyndt at vokse forfærdeligt hurtigt. Den vokser hele vejen ud gennem entreen og videre ud i køkkenet, hvor den finder en saks. Så vokser den hele vejen tilbage ind i stuen, hvor den griber efter avisen på gulvet og klipper en overskrift ud. Den vokser ned i en skuffe og henter en limstift og limer overskriften fast på væggen lige over Mariannes hoved. TEGN PÅ LIV, står der, og Marianne ville ønske, at hun kunne rejse sig og fjerne overskriften, men armen er så tung, at den holder hende nede. Heldigvis kan hun stadig løfte den anden arm op til munden, hun sidder og bider sine negle grundigt, og ind imellem kan hun høre lyde fra lejligheden ved siden af. Der bor to, og de kalder hinanden noget nyt hver dag.

Familie:

Af og til, når de er alene, føler de sig iagttagede. De ved ikke, hvem det er, der kigger. I virkeligheden er der ikke nogen. Men de føler det sådan.

De sidder i deres stuer og ser mørket falde og prøver at hvile sig lidt. Men nogen kigger på dem ude fra mørket. De rejser sig og trækker gardinerne for. Det hjælper ikke. De går rundt i stuen og tænder lyset og slår hånden ned i et bord. De står og lytter. De sidder og skriver et navn 4 gange med blyant. Men nogen kigger på navnet bag deres ryg. De vender sig hurtigt og råber et spørgsmål ud i rummet. Der er ingen, der svarer dem. Og alligevel er der nogen til stede.

Det gør dem forfærdeligt bange. Det er derfor, de får sig en familie.

Marianne er bange for gode historier.

Hendes moster tjente sine penge på den slags og udfrittede altid et selskab for nyheder og sammenfald, der kunne sælges.

Skete der noget påfaldende i Mariannes liv, holdt hun det for sig selv. Som for eksempel dengang hun mistede 5 tænder i overmunden. Heldigvis var mosteren ikke til stede, men havde hun været der, ville Marianne have rejst sig med lukket mund, imens de to forbrydere løb væk med hunden.

Mosteren døde for flere år siden, Marianne følte sig så stærkt efter begravelsen, hun har stadig lyst til at bruge sine kræfter. På styrketræning eller gymnastik, en gangart som kan forhindre hende i at blokere trafikken på ethvert fortov. Hun er træt af skældsord.

To gader længere væk præsenteres en ung mand for sin kommende svigermor.

- Min mor er en stor pianistinde, siger hans kæreste, og den unge mand rækker hånden frem, men der er ingenting at gribe efter.

- Det skete, da jeg var 25, siger den kommende svigermor. - En nat drømte jeg, at jeg boede i et land, hvor luften gradvist blev erstattet med varm olie, og en for en brød fuglene ud og fløj væk. Jeg stod ved vinduet og så den sidste fugl forsvinde, jeg kan huske, at jeg tænkte: jeg har ingenting at ofre, da jeg mærkede mine hænder. Jeg lagde dem fra mig i vindueskarmen, og drømmen sluttede.

Om morgenen vågnede jeg ved, at fuglene sang usædvanlig højt uden for mit vindue, og jeg rejste mig for at lukke det og så, at mine hænder stadig lå i vindueskarmen. Det var ikke besværligt at tage dem på, de kunne nærmest hæftes fast med små dupper inde under huden, jeg tog dem på og gjorde mig klare til at tage ind til konservatoriet.

Om natten gentog drømmen sig, og næste morgen var alt det samme: fuglesang foran mit vindue, jeg vågner og vil lukke det, ser mine hænder i vindueskarmen og tager dem på.

Dagene går, og hver morgen hæfter jeg mine hænder fast lige ved håndledet, holder efterhånden op med at tænke nærmere over det, det føles naturligt, som at klæde sig på før man går på arbejde.

Men en morgen er det sidst på efteråret, og jeg mærker i min drøm om fuglene, at der mangler en lyd, det er naturligvis sangen ude fra virkeligheden, som i min drøm blev forvandlet til den sidste fugls afsked. Jeg vågner på grund af stilheden, står op for at betragte landskabet udenfor, ser træernes gule og røde blade falde til jorden, jeg smiler ved synet af farverne, vil bøje mig ud ad vinduet for at mærke luften, vil læne mig mod vindueskarmen for ikke at falde, men jeg mærker, at jeg endnu mangler mine hænder, at jeg ikke har hæftet dem fast, og jeg kigger ned for at finde dem, men de er borte.

Udenfor er det efterår, og ved at støtte mine underarme mod karmen kan jeg netop læne mig nok ud til at se det: sommerens sidste fugl forlader landet med mine hænder i næbbet, den kan næsten ikke holde sig i luften på grund af tyngden, og jeg har lyst til at græde, men kan ikke, og jeg har lyst til bare at vinke farvel, men kan ikke. Fuglen flyver ud mod diget og taber i farten min ene hånd et sted over markerne, jeg har aldrig ledt efter den siden, men jeg kan se fra mit vindue, at et lindetræ er skudt op netop dér, det er vokset meget på det sidste, og dets blade er altid røde og gule, som for at minde mig om efteråret.

- Ja, og når blæsten bærer den rigtige vej, er den af og til fuld af de smukkeste toner, som om bladene spiller musik, siger kæresten og læner sig tilbage i sofaen.

Uret i stuen slår 6 gange.

- Hæld lidt kaffe op til min mor, siger kæresten til den unge mand.

- Og husk et sugerør.

Den unge mand gør, som han får besked på.

Imellem to gader sidder en kvinde fast i en rist.

Den spidse hæl på hendes sko har boret sig ned, og det er koldt i luften. Hun har en tynd bomuldsjakke på. Der var noget, hun skulle i aften.

Det, hun skulle, kan ikke gøres uden sko. Det, hun skal, kan heller ikke gøres med en rist hængende fra venstre ben. Derfor bliver hun stående. Derfor kan hun ikke andet.

Hun kunne bruge en hånd.

Men i aften forstår hun, at teorien er rigtig: der findes ikke andre mennesker i byen.

Så er der jo egentlig heller ikke noget, hun skal.

Så længe, Marianne kan huske, har hun glædet sig til at blive gammel og få så svage ben, at hun må takke nej til alle invitationer.

Hun sidder i et selskab og forsøger at ryge en cigaret, der er mennesker omkring hende, som åbenlyst kommunikerer og bevæger sig. Marianne drysser asken i sit glas og rømmer sig næsten uden lyd.

Hun er imponeret over deres åbenhed, det er som om de lever selv i ventetiden, Marianne tæller sekunderne ved at stampe en rytme med foden under bordet. Engang så hun et ur, der gik dobbelt så hurtigt som tiden. Hun ville aflægge besøg i et antal butikker for at anskaffe sig et og placere det i stuen før fødselsdagen.

I stedet købte hun fire forskellige slags saltstænger, de har alle sammen tygget af munden nu og begynder at synge. Marianne begynder at synge med, men når at tage sig selv i det, før hun bliver opdaget. Det er noget, hun godt ved, at man ikke selv skal synge med, og hun må også huske ikke at drikke af sit glas nu. Der er gået 15.025 sekunder, det er hun sikker på, ligesom stilheden, når den sidste lukker døren efter sig.

Fire etager oppe sidder en mand og kigger ud ad vinduet.

Sne indhyller træer og huse og mennesker i et hvidt klæde, der minder ham om et andet hus. Han boede der som barn, og bekymringerne var små: de brugte deres tid på at undgå slitage, på tøj og på tæpper og hinanden. Året rundt dækkedes husets møbler med lagener for at beskytte mod den blegende sol.

Nu er solen borte. Det sner.

Marianne er ikke klar over, hvor længe hunden har boet under hendes køkkenvask, men det må være over to uger, for hun har opbrugt sit lager af konserveret kød.

Hver aften ved 21-tiden kommer hunden ind til hende i stuen, den sidder og kigger på Marianne med hovedet på skrå, så slår hun med hånden i sofaen, og hunden hopper op til hende. Den ligger og sover og trækker vejret tungt, imens Marianne kigger ud i rummet. Hun kunne trænge til nyt tapet, men lige nu er det ikke så vigtigt. Marianne kan mærke hundens hjerte under pelsen og synes pludselig, at hun kender kærlighedens inderste væsen. Og hunden vil aldrig nogen sinde kræve, at Marianne begynder at tale igen.

To gader længere væk sidder en pige på badeværelset med en køkkensaks i sin højre hånd. Med venstre hånd trækker hun sit pandehår stramt nedad og klipper. Hun begynder at græde, da hun ser resultatet i spejlet.

Moderen kommer ind på badeværelset og ser spejlbilledet og tror et øjeblik, at en fremmed pige har sneget sig ind i hendes hjem. Hun skriger ikke længe, men nok til at datteren husker det.

- Du troede ikke, jeg var mig, græder hun på skødet af sin mor.

- Jo, det troede jeg bestemt, siger moderen, men de ved begge to, at hun lyver.

Så ringer telefonen.

- Ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, ja, farvel, siger en kvinde og lægger røret på i lejligheden ved siden af.

- Er du klar over, hvor mange gange, du siger ja i telefonen, spørger hendes datter og rører rundt i sin kaffe.

- Nej, siger moderen.

- Jeg ved det heller ikke bestemt, siger datteren, - men for hver gang du sagde ja, kom jeg en teskefuld sukker i min kaffe, og nu er den ulideligt sød.

- Lad mig smage, siger moderen, drikker en mundfuld og spytter på gulvet.

- Forstår du, hvad jeg mener, siger datteren.

- Ja, siger moderen. - Føj for pokker.

I lejligheden ved siden af har en ung pige boret et hul i væggen mellem stue og soveværelse. Det er på størrelse med en mønt og sidder i øjenhøjde.

Pigen vil gøre det til en vane at rejse sig mindst en gang i timen for at kigge igennem hullet. Det er vigtigt at kontrollere sin enlighed.

En dag vil der sidde en ung mand inde i hendes seng. Først vil hun blive bange, men senere vil hun gå ind til ham men en kniv i hånden.

- Det her er faktisk min seng, vil hun sige.

- Så har jeg nok taget fejl, vil han svare og forsvinde.

Hun vil glæde sig over, at hun i tide fik boret det hul i væggen. Men fra nu af vil hun få brug for flere foranstaltninger.

I lejligheden ved siden af bærer et ungt par flyttekasser over dørtrinnet.

GLAS, GARDINER OG LAMPER, står der på kasserne. Pigen åbner en kasse med påskriften KØKKENUDSTYR. Der ligger 4 håndvægte nede i kassen. Pigen åbner kassen med påskriften BØGER. Der ligger et kilo appelsiner. Så åbner hun kassen med GLAS.

Der ligger en død fugl.

- Hvad er det med os, siger hun til sin kæreste.

- Jeg ved det ikke, siger han. - Jeg har forfærdeligt ondt i hovedet. Det er en rigtig underlig begyndelse.

Det er de hurtigt enige om, og for at gøre det hele bedre åbner de en flaske vin.

Udenfor sner det på en mand, som folder paraplyen ud og går videre, forbi rutebilstationen.

Han bliver standset af en kvinde i hvid pels, som bærer på to tasker og udsender en velkendt duft af parfume.

- Det er ikke tilladt at slå paraplyer op i snevejr, siger hun. - Paraplyer er kun til regn.

Hun gemmer ham i sin pels. Hele vejen hjem vender folk sig på gaden. De tror, der er kommet isbjørne til landet.

Drøm, drømme:

Der findes i alt 347 drømme.

Disse drømme er i dagslys komprimeret i det grå skylag et godt stykke over menneskene. Om natten falder de, med varierende hastighed, ned gennem mørket, som indåndes af de sovende og transformeres til billeder i hver enkelts hoved.

Der findes i alt 347 drømme.

Videnskabelige undersøgelser har bevist, at mennesker drømmer mere i regnfulde områder. Men de husker det ikke dagen efter.

Snevejr giver mere stilstand i drømmene.

En middagslur i dagslys vil kun indeholde en drøm, såfremt det regner.

Der findes i alt 347 drømme.

Drømmen om at stå til søs fra et irsk havnedistrikt.

Drømmen om at åbne en dør.

Og så videre.

347 er ikke noget tilfældigt tal. Der findes 347 måder at dø på.

Marianne besøger sin fødeby og kører op og ned ad hovedgaden i en varevogn. Hun er iført solbriller og et tørklæde, der dækker det meste af ansigtet.

Til sidst bliver hun standset af to betjente, der beder hende om at beslutte sig for en retning. Marianne foregiver at tale et andet sprog og slipper for en bøde. Betjentene træder tilbage på fortovet og stå og venter på, at Marianne skal køre videre. Men bilen vil ikke starte, og Marianne foregiver, at det er med vilje og smiler.

Trafikken på hovedgaden er standset, folk stiger ud af deres biler og stiller sig i en kreds om Marianne, der kommer folk omkring hjørnerne og folk ud af husene, og de stimler sammen og kigger på Marianne.

Marianne finder et flag i sin lomme og vifter med det, og alle folk klapper og begynder at råbe i kor, at de vil høre Marianne sige noget på sit fremmede sprog. Marianne bliver grebet af stemningen og spytter en sætning ud.

Folk bliver tavse. De har gennemskuet hende, fordi hun forstod deres opfordring til trods for, at hun taler et andet sprog. Alle vender ryggen til hende og går tilbage hen ad gaden eller ind i deres huse. De går med bøjede ansigter og er hurtigt borte, og Marianne står på hovedgaden og dækker sit ansigt med tørklædet, selv om ingen kigger på hende. Der er ikke engang fugle i træerne, alting ser ud, som det gjorde engang. Øde, og uden stemmer.

En mand sidder foran sit vindue.

Han forestiller sig ikke at ende i et fotoalbum, for han har aldrig forstået fotografier.

I huset overfor tager de billeder af hinanden, og sneen udenfor lyser rummet op. I morgen går de ind til byen og afleverer filmen hos en forhandler og henter den igen en time senere. De klister billedet ind i et album og opbevarer lyset fra sneen på gaden imellem to sider, hvor det aldrig bliver nat, og hvor ingen aldrig ligner.

Han slukker cigaretten og overvejer sandsynligheden for at forekomme som en svag, oval skygge i yderkanten af papiret.

Der sidder en pige i huset overfor.

Når der er andre i stuen bevæger hun sig unødigt. Det er lugten af fremmede, som gør hende urolig.

Nu sidder de stille og taler, for hun lugter ikke af noget forstyrrende.

Hun samler en tråd op fra sin trøje. Hun fejer lidt støv ned fra bordet. Hun stryger en tændstik og fører den op til sit pandehår.

Nu er det ilden, som har flyttet hende.

Nu har de mange forskellige slags stemmer.

Marianne sidder ved en koncert og får mavekramper. Hun går sammenbøjet ud mellem stolerækkerne og forsøger at ligne et menneske, der har andre planer.

Mariannes frakkeærme hænger fast i et armlæn, hun kan ikke komme fri, to høje mænd i røde habitter kommer hende til hjælp, og koncerten kan fortsætte.

I foyeren sætter Marianne sig på en blomsterkumme, hun sidder og trækker vejret i takt til musikken, musikken spiller og spiller og standser til sidst, og publikum kommer ud til Marianne. I mængden ser hun de to høje mænd i røde habitter, de bærer et sovende barn, Marianne føler pludselig en stor taknemlighed, hun vil forære dem fine gaver og lange ferier, hun vil sige det til dem, at de lyser op som sole, og hun rejser sig fra blomsterkummen og går hen til dem, hun stiller sig imellem dem og kigger op, de kigger ned og venter på, at hun skal tale, Marianne nikker og åbner munden, men det eneste, hun kan sige, er helt forkert, det eneste er en alt for gammel remse:

tak tak
tak for hårbørsten, Bente
jeg bruger den dagligt
og har lagt den på kommoden
jeg kan ikke gå forbi den
uden at børste mit hår

De to høje mænd retter på deres habitter. De går videre med det sovende barn, Marianne sætter sig igen på blomsterkummen. Hun sidder og kigger efter dem. Den ene mand vender sig i døråbningen og kigger tilbage på Marianne, han løfter sin hånd og stryger sig selv over håret, så går han videre. Marianne løfter også sin hånd og vinker mod døren, der lukker sig, hun vinker i flere minutter, til sidst holder hun op. Hun kan ikke lade være med at smile nu.

To gader længere væk har en mand sat elektriske pærer i et grantræ uden for huset. Han går tilbage for at tilslutte strømmen, men snubler over en ujævnhed i græsplænen og bliver liggende.

En halv time senere kommer datteren forbi. Hun medbringer en sangbog og begynder at synge for ham.

Inde i huset standser moderen midt i opvasken. Lyden af datterens stemme får hende til at glemme alt om sæbe og glas. Hun giver sig til at synge med.

Tilfældigvis begynder Marianne næste morgen at gøre alting modsat. Hun samler ægget op fra stegepanden og lægger det tilbage i skallen. Så går hun baglæns ind i soveværelset og klæder sig af og lægger sig i sengen. Hun ligger og drømmer, at hun ikke kan flyve, og alle mennesker har store hoveder, som bærer deres kroppe. Så vågner hun, og det er aften. Hun står op og klæder sig på og går baglæns ind i stuen og siger »av« og får fingeren i klemme i leksikonet og åbner det og læser i det og lukker det og falder i søvn.

Om morgenen sover hun stadig. To gader længere væk begynder nogen at kalde på hinanden. Deres stemmer vækker hende, og hun rejser sig. Det er bare en refleks. Hun hører med.

Senere vil Gyritte begrave sit pas i køkkenhaven, og når hun kommer tilbage i huset, vil der være sne i hendes hår. Idet hun hælder mælk i sin te, vil sneen i håret blive til vand og dryppe ned på køkkenbordet.

Gyritte vil blive døsig af at planlægge den næste ceremoni og drikke te. Hun falder i søvn med hovedet på bordet.

Første gang vågner hun, fordi hun i sin drøm forsøger at springe over en kløft og havner i et krater uden vand.

Anden gang vågner hun ved lyden af sit åndedræt.

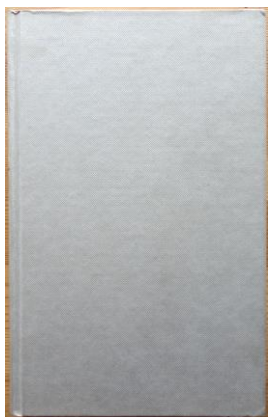
Tredie gang vågner hun kort, da en hestesko slynges ind gennem køkkenvinduet og rammer hendes baghoved. Så vågner hun ikke mere.

Senere vil Marianne passere gaden og se den knuste køkkenrude.

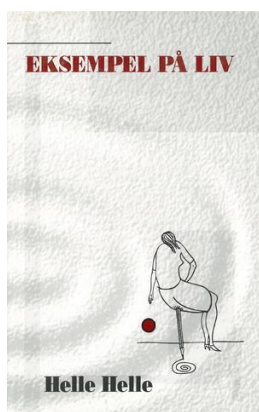
Hun vil uden at tænke over det gå hen til ruden og kigge ind på Gyritte, som ligger bøjet over bordet uden at bevæge sig. Ved stolens ene ben ses hestsko.

Marianne vil gå ind i huset og samle hestskoene op og tage dem med sig. Hun vil hænge dem over sin egen dør som et U. En hestsko skal vende opad, for at lykken kan falde ned i den.

2. PIELIKUMS. Vāku noformējums

Helle Helle "Eksempel på liv", 1993.
Pamatvāks.

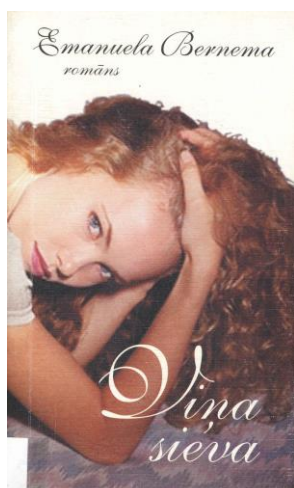
Helle Helle "Eksempel på liv", 1993
Uzliekamais vāks.

Helle Helle "Eksempel på liv", 2011.

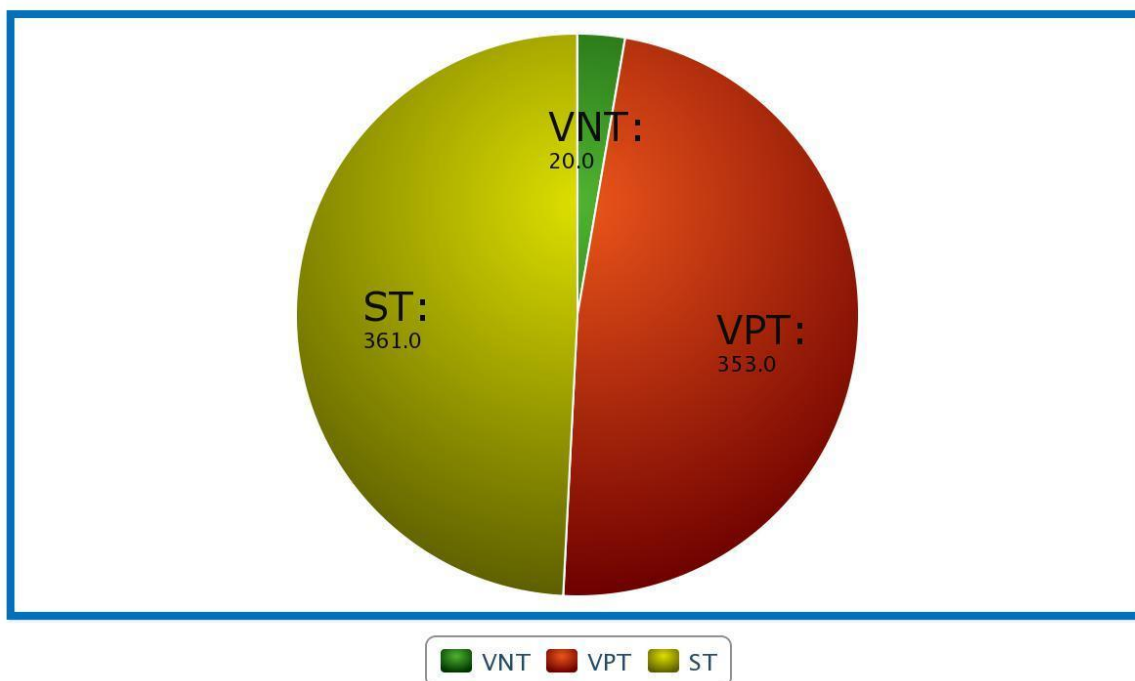
Emmanuèle Bernheim „Sa femme”, 1993.

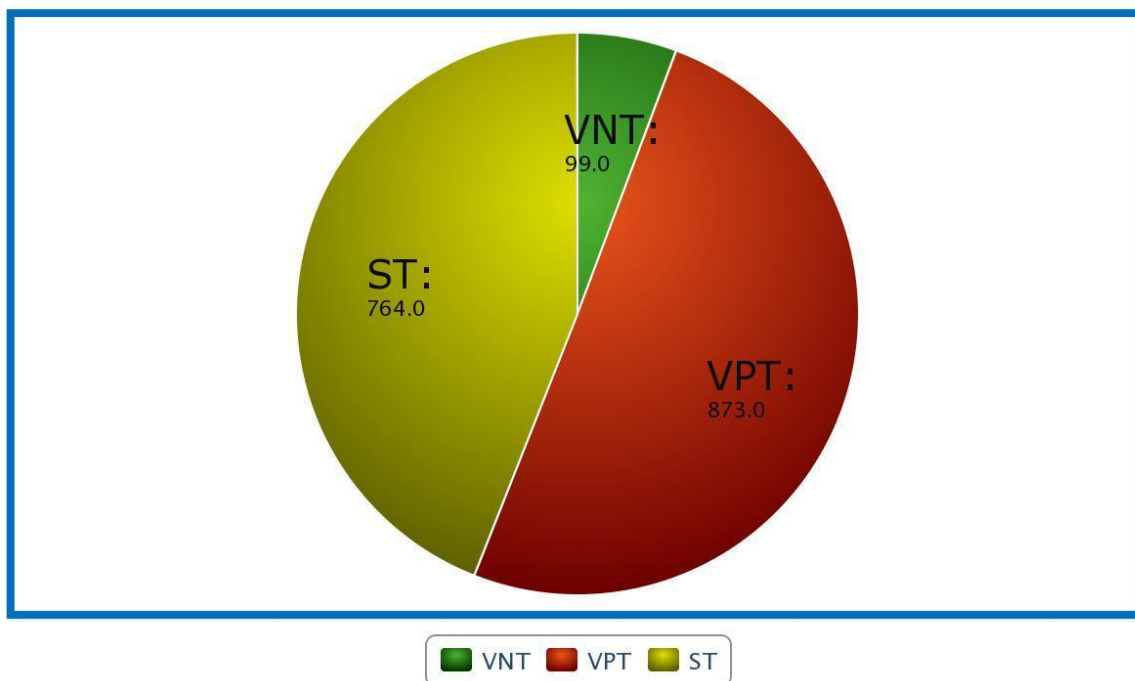
Emanuela Bernema „Viņa sieva”, 1993.

3. PIELIKUMS. Teikumu attiecību infografika

Teikumu attiecība "Eksempel på liv" tulkojumā

Teikumu attiecība romānā "Viņa sieva"

* ST – salikti (pakārtoti un sakārtoti) teikumi